

પુનર્મિલન

જુના પ્રેમીઓના સંજેગીક મીલાપને

લગતી એક રસપુર્ણ સામાજિક

નવલકથા.

લખક:—શ. હીરાલાલ સી. નાણાવટી

પ્રગટ કર્તા: ,

રતનશાહ એફ. અચારીઆ.

ઠે. નં. ૩૮૦-૩૮૪, કાફરડ મારકેટ, મુંબઈ.

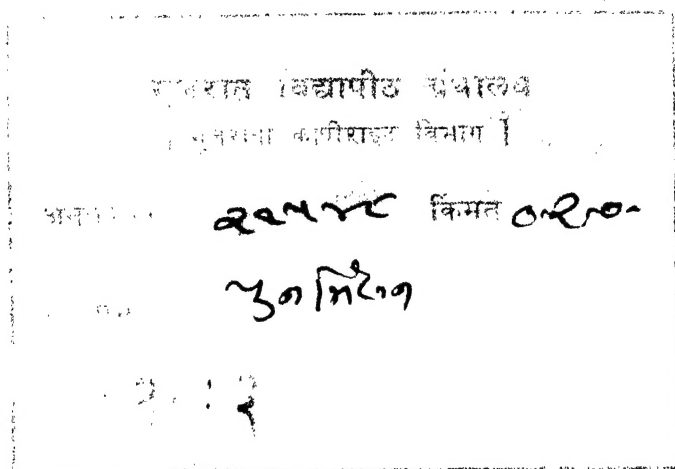
કીંમત....૫૨....આના

India's
Foremost
Gujarati
Monthly !

'FAVORITE.'

Issued
Punctually
on
the 1st.

(1) Distributed among all the Gujarati-reading Communities, the world over.

newsstands !

DEMAND FACTS!!

*Charges:—Single Column—1" Ench
Space, Rupee 1/4/- Per inseration*

પુનર્મિલન

જુના પ્રેમીઓના સંજોગીક મીઠાપને લગતી
એક રસપુર્ણ સામાજિક નવલકથા.

લેખક—રા. હીરાલાલ સી. નાણાવટી.

“વાર્તા વિભાગ,” ડૉ. કાદરુ મારકેટ; મુંબઈ.

પ્રકરણ—૧ હું.

“લાલિ વિયોગના લક્ષ્મીકારા”

સૃષ્ટી એ જન્મકી જગી,

સ્વપ્નનો સાર શો હશે ?

—તું મુજને છોડીને જશે ?”

—નરસિંહરાવ (મહાભિનિષ્ક્રમણ),

સૂર્યોદયનો સમય થઈ ગયો હતો. લોટો પોતપોતાને કામે વળગવા લાગ્યા હતા.

અરુણ જરા મોટો સુતો હતો એટલે અને ઉઠવાનું મન થતું ન હતું. પથારીમાં પાસા ફેરવ્યા કરતો હતો. સ્વપ્નનિદ્રા લીધી હતી.

એજ સમયે એક યુવતી, દાતણપાણીનો લોટો તથા રહાનો કપ લઈ, અરુણના ઝોરડામાં આવી. લોટો તથા રહાનો કપ, અરુણના ખાટલાની પાસેના ત્રિપાય પર મૂક્યા. નિદ્રાધીન અરુણના મુખ તરફ ઘડીક જોઈ રહી. પાસે જઈ, અરુણના કપાળપર પોતાનો હસ્ત મુક્યો.

‘હવે તું ક્યાં જતી હતી ?’ કહેતાં—અરુણે એતાં બચડતાં અરુણ જન્મકી જગી ઉઠ્યો, અને પાસેજ ઉપા—તે યુવતીનું નામ તેજ હતું—ને

ઉમેલી જોઈ, અમકયો ! પોતે સ્વપ્નાવસ્થા અનુભવી રહ્યો છે કે નિહાળી રહ્યો છે, તેની ખાત્રી કરવા એણે નયનો પુનઃ મીંચી દીધા. ઉપાડતાં ઉપા સામેજ જણાઈ.

‘અરણ્ય !’ ઉપાએ કામળ સ્વરે પૂછ્યું ‘‘શું કહેતા હતા ?’’

‘હોં ? ઉપે, કંઈ નહિ,’ સ્વસ્થ થવાનો યત્ન કરતાં અરણ્યે કહ્યું, ‘અને તું ક્યારની આવી છે ?’

‘તમે ‘ઉપે, તું ક્યાં જતી હતી ?’ એમ પૂછતા હતા ત્યારની,’ હંધા સ્મિત કરતાં બોલી; ‘કંઈ સ્વપ્ન તો નહોતું જોતાને ?’

‘એમજ હતું ઉપે ! પ...અ...ણ...’

‘પણ તમે પ્રથમ દાતણ પાણી કરી લઈ, રહા પી લ્યો, અને પછીથી વાત કરો એમજને ?’ ઉપાએ વાક્યપૂર્તિ કરી.

એ સ્થળના તરતજ અરણ્યે માન્ય કરી લીધી. દાતણ પાણી કરી લઈ, ઉપાએ આપેલા કપમાંથી અરણ્યે રહા પીવા માંડી.

‘ઉપે !’ રહાનો ઘુંટડો પેટમાં પડ્યા પછી અરણ્યે કહ્યું.

‘હાં, ચલાવો તમારું પુરાણ,’ પાસેની ખુરસીમાં બેસતાં ઉપા બોલી.

‘આજેજ તું આવી તે વખતે હું સ્વપ્નજ જાણે જોઈ રહ્યો હતો.’

‘...કે...’

‘તું મારાથી જાણે રિસાઈને દૂર જતી રહેતી હતી, જાણે ત્યાગીનેજ ?’

‘ને તેથીજ તમે જાણ પાડતા હતા કે હું ક્યાં જતી હતી ?’

‘તેં પણ ત્યારે સાંભળ્યું લાગે છે ?’ અરણ્યે વિસ્મય પામી પૂછ્યું.

‘તે વખતે તો હું તમારા ખાટલા પાસેજ ઉભી હતીને ? પણ આ એ એક નવાઈ જેવીજ વાતને ?’

‘કેમ ? એટલે ?’ અરણ્યે ન સમજતાં પ્રશ્ન કર્યો.

‘પાછલી રાત્રે મને પણ એવુંજ સ્વપ્ન આવ્યું હતું.’

‘એવુંજ એટલે ?’ બેબાકળા બની અરણ્યે વચમાં પૂછ્યું.

‘એટલે એમ કે તમે મને ત્યાગીનેજ જાણે જતા રહેતા હતા ને એવું એવું !’ બોલતાં બોલતાં ઉપાના નયન-યુગલમાં અશ્રુ ચમક્યાં.

‘એ તો સ્વપ્નનાં કહેવાય !’ કહેતાં અરણ્યની નજર ઉપાના મુખ પર પડી, ‘પણ તું રડે છે ?’

‘કંઈ નહિ અરણ્ય, એ તો રહેજ!’ અથ્થુ બુઢી સ્વસ્થ બની ઉપાએ કહ્યું.

‘ઉપે!’ આશ્વાસન અપતાં અરણ્યે કહ્યું. ‘એમ ન સમજાશ કે હું તને વિસરી જઈશ. આ બવમાં તો નહિજ.’

‘અરણ્ય,’ ઉપા ઉભી થતાં બોલી, ‘એવા અગત્યના સવાલની જિંતા અત્યારથીજ શા માટે? કાણે દીડી કાલ?’

‘ઉપે,’ ઉપાનો હસ્ત ધિંમ્મી વચન આપતો હોય તેમ તેના હાથમાં પોતાનો હસ્ત મુકી, બાણે ભીંમ પ્રતિજ્ઞા કરતો હોય એવી છટાથી અરણ્યે કહ્યું; ‘લે આ મારું વચન! અને જેમ જીવનાં લક્ષણ પારણામાંથી જણાય તેમ જીવનના આવા મહત્વનાં સવાલનાં મંડાણ અને નિરાકરણ નાનવણથી બાળપણથીજ થાય અને થવા જોઈએ!’

‘અરણ્ય! જીવનનો પંથ આપણે કદાપીએ છીએ એમ્મે સહેલો નહિ હોય!’

‘જણે કહ્યું?’ બાણે નજીવો સવાલ હોય તેમ અરણ્યે પૂછ્યું.

‘દરેક અનુભવી એમ કહે છે. જગત કહે છે.’

‘અરે જગત જખ મારે છે, અને છતાંય જે પંથ વિકટ હશે તોય આપણે એક બીજાના સહચારથી તરી જઈશું.’

‘મુસ્કેલીએ નડશે છતાંય?’

‘અરે મુસ્કેલીએને વધાવી લઈશું. એમાં તો આપણી કસોટી થશે.’

‘અને ન તરાયું તો?’ ઉપાએ ચંકા ધર્ષાવી.

‘તો સાથેજ કુમશું!’

ઉપાનું હૃદય હયાંવેગથી ધ્રુવી રહ્યું. આટલું બધું સુખ એની કલ્પનામાં પણ ન આવી શક્યું.

‘અરણ્ય! બા તમને બીજી કન્યા સાથે પરણાવે તો?’

‘શું કામ?’ અરણ્યને એ સવાલની અગત્ય ન જણાઈ.

‘હું ગમે તેવી તોએ પાસિતા ગરીબ કન્યા! ક્યાં હું અને ક્યાં તમે?’

‘ઉપે, મેં કહ્યુંને કે પરણીશ તો મારી ઉપાનેજ! શુદ્ધ સ્નેહમાં શ્રીમંતામ-નિર્ધનતાના ભેદને સ્થાનજ નથી હોતું!’ અરણ્યે સ્નેહની વ્યાખ્યા સમજાવી.

એટલામાં ખડિયાભાઈ સાતના ટકોરા પડ્યા. ઉપાને વસ્તુસ્થિતિનું જ્ઞાન એટલે ગૃહકાર્ય માદ આબ્યું. એટલે ઉઠી અને જતાં જતાં કંઈ યાદ આવતું હોય તેમ ખોલી; ‘અરજી, આજ તો તમારું પરિણામ!’

‘હા, પાસ થઈશ તો તો ખપોરે તાર જરૂર આવી જશે.’

‘થઈશ શું ? થવાનાજ. પ્રભુ તમને યશસ્વી કરે!’ ઉપાએ શુભેચ્છા દર્શાવી.

‘તારા જેવી નિર્દોષ યુવતીની અંતરેચ્છાને પાર પાડવા તો પ્રભુ જેવાને પણ શોખ થાય ! ખરુંને ઉપે ?’

ઉપા જવાખ દેવાને બદલે, સ્મિત કરી તરત નીચે જતી રહી.

*

*

*

અરજીની મહેનતના પ્રતાપે કે ઉપાનાં શુદ્ધ હૃદયની શુભેચ્છાના પ્રતાપે, જેમ ગણો તેમ, પણ ખપોરે અરજીના પાસ થયાનો તાર આવી ગયો. અરજી અને ઉપાએ હૃદયથી પ્રભુનો પાડ માન્યો.

અરજીના પિતા નવનિધરાય અને માતા મધુલક્ષ્મી પણ ખુશ થયા હતા.

અત્રે ઉપાની ટુંક પિછાણ અરથાને નહિ ગણાય. ઉપા જ્યારે નાની બાળકી હતી, ત્યારેજ એની માતા મૃત્યુ પામી હતી. એટલે એના પિતાએ ઉછેરી મોટી કરી હતી. ઉપાના પિતા નવનિધરાયના મિત્ર હતા, એટલે ઉપાને વારંવાર ત્યાં જવાનું થતું. આમ બાળપણથીજ અરજી અને ઉપા વચ્ચે મૈત્રી જન્મી હતી. ઉપા માંડ બારતેર વર્ષની થઈ હશે ત્યાં એના પિતા પણ મૃત્યુ પામ્યા. મરતાં પહેલાં ઉપાને ન પરણાવી શક્યા એટલે અસંતોષ એમને રહી ગયો હતો. એટલે પોતાના મિત્ર નવનિધરાયને ઉપાને યોગ્ય સ્થળે પરણાવી દેવાની વિનંતી કરી ગયા હતા. ઉપા ત્યારથીજ અરજીને ત્યાંજ રહેતી હતી. બે વર્ષના સતત સહવાસથી ઉભયમાં નાનપણની મૈત્રી વધુ જાગ્રતી થઈ હતી, અને એ મૈત્રીએ સ્નેહનું સ્વરૂપ લેવા માડ્યું હતું. હજી સુધી મૈત્રી સ્વરૂપનો શુદ્ધ સ્નેહજ હતો. નવનિધરાય કે મધુલક્ષ્મીને એની ગંધ સરખી પણ ન હતી.

પ્રકરણ—૨ જી.

મુંબઈ તરફ.

પાસ થયો એટલે આગળ અભ્યાસ કરવા અરણે મુંબઈ જવું એમ હતું. ત્રણ ચાર દિવસમાંજ તૈયારી કરીને ઉપડી જવાનું હતું.

છુટા પડવાનો સમય નજીક આવતો જોઈ, ઉપાના હૃદયમાં ભાવિ વિયોગના ભણકારા વાગી રહ્યા હતા. ગાદ મૈત્રી જમ્યા પછી, વિયોગનો એક પણ પ્રસંગ હિમયને હતું સાંપડ્યો ન હતો. હૃદય બળી રહ્યું હતું, છતાં એ મનોદશા બહાર ન જણાય તેમ સાવચેતી રાખી, ઉપા સામાન જાંધવામાં મદદ કરતી હતી. પેણુ સ્વપ્ન ફરી ફરીને યાદ આવતું. સ્વપ્નની યાદથી એનું હૃદય કાંપી રહેતું, જેમ ટાટથી કાચા કંપે તેમ! છતાં જેમ તેમ સંયમ જાળવવા ઉપા મથતી.

જે દિવસે અરણુ જવાનો હતો તેની આગલી સાંજે, એ અને ઉપા બે એકલાંજ ઘરમાં હતા. નવનિતરાય બહાર ગયા હતા અને મધુલક્ષ્મી પડોશીને ત્યાં ગઈ હતી. અરણુ પોતાની આવશ્યક વસ્તુઓની યાદી બનાવી શું આવ્યું શું રહી ગયું રિજેરેતી ધમાલમાં હતો. ઉપા એને રહી જતી વસ્તુઓ મેળતી આપવામાં અને જાંધવામાં મદદ કરી રહી હતી, વિયોગના ભણકારા હિમયના હૃદયમાં વાગી રહ્યા હતા એટલે કોઈ કોઈ વાર સાથેજ સુનસુન થઈ ઉભા રહી જતા, કામ કરવું થડિકે બંધ કરતાં પુનઃ યાદ આવતાં મચ્યા રહેતા.

અરણુ ન દેખે તેમ, ઉપાએ પોતાનો ફોટો અરણુની બેગમાં કપડાં નીચે મૂકી દીધો, અને પાછી તરત મદદ કરવા માંડી પડી.

‘અરણુ, કાલે તો આ વખતે જવાની ધમાલ હશે કેમ?’ ઉપા બોલી.

‘હા, અને પરમ દિવસે તો મુંબઈમાં!’

‘પછી પાછા ક્યારે આવશો?’

‘લે, તું તો માંડી છે, હો.’

‘કેમ?’

‘કેમ તે વળી હતું ગયો નથી ત્યાં તો આવવાની વાત કરે છે તેથી!’

‘તે જવા બેઠા છે તે તો જશોજ ને? કંઈ થોડા રહેવાના છે? તેથી આવવાનું પણ ન પૂછાય?’ વિયોગના ખ્યાલથી ઉપાની આંખમાં જળજળીયાં ભરાઈ આવ્યા.

અરણ્યે એ આંસુ જોયા. પાસે જઈ આંસુ લુછી, ઉપાનો હાથ ખેંચીને ખાટલામાં બેસાડી પોતે પાસે ઉભો રહી અને કહ્યું. 'હતારીની! તું આટલી બધી પોચી થશે તો પછી ત્રણચાર મહિનાનો વિયોગ કેમ કરી સહી શકશે?'

'એ તો રહેજ અરણ્ય!' ઉપા સ્વસ્થ થતાં બોલી.

'ત્યારે નહિ રડેને હવે? ઉપાનું મુખ ઉંચું કરતાં અરણ્યે પુછ્યું.

ઉપા જવાબ આપવાને બદલે અરણ્યના મુખ તરફ જોઈ રહી. ધડી ઉભયનું તારામૈત્રક રચાઈ રહ્યું.

'કહેને ઉપે, નહિ રડેને?' અરણ્યે ભાન આવતાં ફરી પુછ્યું.

'નહિ રડુ, બસ? પણ મને ભૂલી નહિ જાઓને?'

'ઉપે, તે દિવસે મેં તને શું કહ્યું હતું?'

'શું?'

'કે આ ભવે તો નહિજ ભુલું.'

'અરણ્ય, સ્ત્રીઓનાં કાળજાં તો એવાજ હોય. હવે મને પેલું સ્વપ્ન યાદ આવે છે!'

'એ તો આખરે સ્વપ્નજ ને? અને સ્નેહની કિંમત સંયોગ કરતાં વિયોગમાંજ વધું અંકાય છે, સમજીને?'

'અરણ્ય, હું સંયમ જાળવવા મથીશ. છતાંય કહું છું કે મને ભુલશે નહિ, હોં?'

'શે આ વચન, ઉપાના હસ્તમાં પોતાનો હસ્ત મુકતાં અરણ્યે કહ્યું, 'બસ?'

'અને કાગળ પણ લખશોને?'

'જરૂર.'

ઉભય થોડી પણ શાન્ત બેસી રહ્યા, જાણે કોઈ દિવ્ય ભૂમિમાં વિચરી રહ્યા હોય તેમ. વર્તમાનકાળ ઉભય ભુલી ગયા. ઉપાનો હસ્ત હવે અરણ્યના હસ્તમાંજ હતો. અરણ્યે એ હસ્ત પોતાના હોઠે લગાડ્યો. ઉપાએ સ્નેહપુર્ણ નયનો ઉંચા કર્યાં અને ઉભયનું પુનઃ તારામૈત્રક રચાયું. અને શું કરે છે તેનું ભાન થાય તે પહેલાંજ અરણ્યે ઉપાના હોઠ સુમી લીધા. ઉપા પણ પોતાને ધન્ય માનતી અરણ્યની બાથમાંજ મુખ ઢાંકી ઉભી રહી.

અન્તે વિશેષગનો દિવસ ઉગ્યો. ઉપા હૃદય જેમ તેમ સખ્ત કરી, આંખોથીજ મુક્ત વિદાય આપી રહી હતી. અરુણે પણ વાતવાતમાં ઉપાની કાળજી લેવાની સુચના મધુલક્ષ્મીને કરી દીધી હતી.

રહાંજે અરુણને મુકવા સર્વ ગાડીમાં ખેસી રોડન તરફ ગયા. ગાડી ઉપડવાના ટકોરા થતાં ઉપાના હૃદયમાં પણ ટકોરા થયા. જાણે એના હૃદયને ધક્કો લાગ્યો હોય તેમ ધડીક ચમકી, અરુણ પણ નવનિધરાય અને મધુલક્ષ્મીની નજર ચુકવી, ઉપા તરફ જોઈ રહ્યો હતો. ટ્રેન પ્લેટફોર્મ વડાવી ગઈ ત્યાં સુધી અરુણ આરીમાંજ રમાલ હલાવતો ઉભો રહ્યો હતો.

ટ્રેન જ્યારે દટ્ટિપથમાંથી દૂર થઈ ત્યારે સર્વ ઘર તરફ જવા ઉપડયા. ઉપા પણ મહા મહેનતે પગલાં ઉપડતા હોય તેમ, જાણે પગલાં ઉપડતાજ ન હોય એમ ચતન કરતી પાછી વળી, જાણે કોઈ અદ્રશ્ય શક્તિ એને ત્યાંજ સ્થંભાવી રાખવા મથતી હોય તેમ !

પ્રકરણ—૩ જી.

ટ્રેનમાં.

જેમ જેમ ઉપા દટ્ટિપથમાંથી દૂર થવા લાગી તેમ તેમ અરુણના ચિત્તની અસ્વસ્થતા વધતી જતી હતી. પ્રથમવારજ એ ઉપાથી છુટો પડતો હતો. ઉપાનું મુખ એની દટ્ટિ આગળ તરવરી રહ્યું હતું, એમ શક્તો હોય છતાંય ખોલાવી ન શક્તો હોય, એ સ્થિતિ એને અસહ્ય થઈ પડી...

વલસાડના રોડને એક યુવતી એના ડબ્બામાં ચઢી.

એને મુકવા આવનાર ગૃહસ્થે, ‘ભાઈ ક્યાં જવું છે ?’ ના પ્રત્યુત્તરમાં જ્યારે ‘મુંજાઈ’ તેણે સાંભળ્યું ત્યારે એના મુખ પર નિશ્ચિંતતાની જાવના પ્રગટી.

‘ટેકનોજ સંગાય છે’ માટે ‘જરા જોતા રહેજો’ ‘માફ કરજો હ’ વિગેરે હંમેશા ઉચ્ચારાતા ખોલ ખોલી, તસ્દી માટે આભાર માની, મુકવા આવનાર ગૃહસ્થે રળ લીધી.

ટ્રેન ઉપડી.

એ નવીન યુવતીના આગમને અરુણની વિચારસૂણિમાં ખળભળાટ મચાવ્યો. થોડીજ વાર પર આવતા ખ્યાલો, વિચારો આપો આપ આપ-મતા બજાયા. અનુસયાને, ખાસ કરીને અનુજી યુવાન સ્ત્રીને, મળતાં અનુભવાતો સંકોચ એ અનુભવવા લાગ્યો.

યુવતીની નજર ન પડે એમ એની તરફ ધારીને જોઈ લઈ ઓળખવા મથતો. પણ એમ કાંઈ થોડીજ માહિતી મળે છે ?

તે યુવતી પણ અરુણની નજર ચુકાવી એના તરફ જોઈ રહેતી. અને જ્યારે એની અને અરુણની દૃષ્ટિઓ સામસામી અથડાતી, ત્યારે ઉભય સ્વસ્થપણાને ઢોંગ કરી, પોતપોતાની દૃષ્ટિ ફેરવી લેતા.

યુવતી પોતાના હાથમાં રાખેલ પુસ્તકમાં નજર પરાવતી. અરુણ ખારીમાંથી બહાર નજર ફેંકી રહેતો.

બે અનુસયાનો અચાનક અને વિચિત્ર સંજોગોમાં થયેલો મેળાપ ધણીવાર એક અણઉકેલ કાચડા સમાન થઈ પડે છે.

અરુણ અત્યાર સૂધીમાં ઉપા સિવાય બીજી કોઈ યુવતીના ખાસ સંસર્ગમાં આવ્યો ન હતો એટલે વાત કેમ કરવી એ કળા એને સાધ્ય ન હતી. હવે એણે પણ પોતાની ભેગ ઉઘાડી એક પુસ્તક કાઢ્યું.

આંખમાં જરાતરા ઝોક્કાં આવતાં હતાં, પરંતુ એ યુવતીની સંભાળ પોતાને રાખવાની છે, એ ખ્યાલ આણી જગૃત રહેવાનો યતન અરુણ કરતો હતો.

પાલધર આવતાં રહ્યા પીવાનું મન થયું, અને એના મનના ખ્યાલો જાણે પેલી યુવતી જાણી ગઈ હોય તેમ બોલી: ‘પાલધર આવ્યું ?’

‘હું એ હા !’ જાણે ચમક્યો હોય તેમ અરુણે કહ્યું.

અરુણનો જવાબ સાંભળી આવતું હસવું માંડ ખાળી રાખી તે યુવતીએ કહ્યું, ‘ત્યારે રહાવાળાને બોલાવશો ?’

‘ભાવતું ‘તું’ ને વૈદ્ય બતાવ્યું.’ અરુણના ટાંટીયામાં એકદમ જોર આવ્યું, તરત રહાવાળાને બોલાવ્યો.

ઉભયે રહ્યા પીધી. પૈસા આપવાનો ધણોય વિવેક તે યુવતીએ કર્યો, પણ અન્તે અરુણે પૈસા આપ્યા યુવતીએ પોતાની ડબ્બી કાઢી, સોપારી એલાયચી અરુણને આપ્યાં

ટ્રેન પાછી ચાલુ થઇ. જાણે વિસામો લેવાથી સ્ફુર્તિ આવી હોય તેમ ટ્રેનની ગતિ વધતી જતી હતી.

અરણ્યની આંખમાંથી નિદ્રા નાસ્ત્રી ગઇ; પુણ્ય જન્યુતિ આવી હતી. ચોપડી પાછી મુકી દીધી. જોત જોતામાં મુખમ્મદ આવી જશે તો પછી એ યુવતીનો ઇતિહાસ જાણવાની આકાંક્ષા મનમાં જ રહી જશે, એ ખ્યાલથી વાત કરવાનો લાગ શોધી રહ્યો હતો.

‘તમારે...છે તે...ખોમ્મો સેન્દ્રલજ ઉતરવાનું છે ને?’ અરણ્યે અનંતે હિંમત કરી.

તે યુવતી પથ જરા શરમાઇ.

“હા!”

થોડીવાર શાંતિ પ્રસરી રહી.

“તમે ક્યાં ઉતરવાના છો?” તે યુવતીએ વાર્તાલાપ ચાલુ રાખવાના ઇરાદાથી પુછ્યું.

“ત્યાંજ!”

“પહેલ વહેલા આવો છો?”

“હા.”

“ત્યારે કોઇ તેડવા આવનાર તો હશે?” યુવતીએ પુછ્યું.

“મારો એક મિત્ર આવવાનો છે અને તમને તેડવા...”

“મારો બાઈ, તમારા મિત્રનું નામ?”

“રમણુ શ્રોફ!”

“કોણ? રમણુલાલ માણેકલાલ શ્રોફ?”

“હા, કેમ તમે તેને ઓળખો છો?” અરણ્યે વિસ્મય પામી પુછ્યું.

“એ તો મારા બાઈ થાય.”

“તમે એમનાં જુદેન થાઓ ત્યારે?” અરણ્યે પુછ્યું. નવી શોધથી હિમ્મત હસતા ખેસી રહ્યા. થોડીવાર પર લાગતું અભાષ્યાપણું નિર્મુળ પામતું જણાયું. જાણે એકખીજાને ધણાય વખતથી ઓળખતા હોય તેમ લાગ્યું. એ યુવતીને સાથેજ ઉતરવાનું એટલુંજ નહિ. પથ એને ઘેરજ જવાનું હતું. એથી ધડક પહેલાં ઉપજતો ઉપાના વિયોગનો ખ્યાલ તરત જતો રહ્યો.

“તમારું ત્યારે...છે તે...નામ?”

“નલિની! અને...છે તે...તમારું?” મસ્તીમાં આખો નચાવતાં નલિનીએ પુછ્યું.

“અરણી!”

હિલચ ફરી હસી પડ્યાં.

અન્તે બોમ્બે સેન્ટ્રલ આવ્યું.

રમણુ તેડવા આવ્યો હતો.

“વાહ! તું અને નલિના સાથે ક્યાંથી થઈ ગયા?”

“ઠેઠ વલસાડથી મારા ‘ચાન્’માં હતાં!” અરણુ મોટા દહાવો લેતાં કહ્યું.

“પણ...છે તે’...અરણુના ‘છે તે,’ શબ્દનો ઉપયોગ કરતી બોલી.

“શું છે તે?” અરણુ શરમાઈ જઈ પુછ્યું.

“ઝોળખાણુ તો પાલકર પછીજ થઈને?”

“તે હું કાંઈ થોડાજ ત્રિકાળ જ્ઞાની છું કે મોહું બેઠેનેજ બધું બાણી શકું?”

“ચાલો હવે, ધેર વાતો કર્યાં કરજો, આ તો સ્ટેશન છે,” સમય અને સ્થળનું ભાન કરાવતા રમણુ કહ્યું.

સર્વ હસતા હસતા બહાર નિકળ્યા ને મોટરમાં સામાન મુકાવી તેમાં બેસી ધર તરફ ઉપડ્યાં.

કપડાં ખોવાઈ જાય છે ને ?

એકવાર ગયાં તે ગયાં પાછો પતોજ નથી ?....તો ગુસ્તાદજી પેસ્ત-
નજી શાહુનાની ઉત્તમ બનાવટની કપડાં પર નામ લખવાની
શાહી વાપરી તેમને ખોવાતાં અટકાવો.

બનાવનાર:—

ગુસ્તાદજી પેસ્તનજી શાહુના

કલ્કત્તા—મુરત.

દરેક ઠેકાણે ચાર આને મળશે.

મળવાના ઠેકાણા:—ફરેદુન અને બરબેર, નસરવાનજી નવા, આર.
એફ. અમીરીઆ, ફરામરોઝ નવા, મનુ સ્ટોર્સ, ચાદમાર સ્ટોર્સ, વગેરે.

પ્રકરણ—૪ થું.

હોટલમાં નથી આગખાણ !

‘ટ્રીન્ગ...ટ્રીન્ગ...ટ્રીન્ગ!’ ટેલીફોનની ધંટડી વાગી.

‘હલ્લો! કોણ બાઈ?’ રીસીવર હાથમાં લેતાં રજનિકાન્તે પૂછ્યું.

‘હલ્લો! હું વિનય! કોણ રજનિ કે?’

‘હા, કેમ ક્યારે આવે છે?’

‘આ જોને, ચાર તો વાગી ગયા છે! દશેક મિનિટમાં નિકળી આવું છું!’

‘ઝોલરાઈટ! ‘રેસ્ટોરાં’માં આવી પહોંચ! હું પણ ત્યાંજ આવું છું!’ સાહેબજી કહી રીસીવર મુકી દેતાં રજનિકાન્તે કહ્યું.

લગભગ સાડાચારના સુમારે રજનિકાન્ત અને વિનયકાન્ત, મેડો સ્ટ્રીટમાં આવેલા એક હિન્દુ રેસ્ટોરાં આગળ ભેગા થયા. હિબ્બ અંદર દરદર કલાસમાં જઈ બેઠા.

‘કેમ શેઠીયા, શું લાવું?’ હોટેલના બોયે પૂછ્યું.

‘શું ગરમ તૈયાર છે?’ ટોપી કાઢી. ખુરસીપર મુકી, ટાંટીયા લંબાવી જરા ‘બાદશાહી રીતે’ રજનિકાન્તે પૂછ્યું.

‘ખમણ-પાંત્રા-ખટ્ટા વઢા-કચોરી-કંદ-કાતરી-સળી....’

‘કેમ વિનય, શું લખશું?’

‘ખાસ કંઈ રૂચિ તો જાણે નથી; પેટપર હાથ દાખી, પેટમાંની જગ્યાનું જાણે માપ કાઢતો હોય તેમ વિનયકાન્તે કહ્યું.

‘શું જાણે? એવોને એવોજ રહ્યો!’ કહેતાં રજનિકાન્તે બોયને ‘ખમણ-પાંત્રા’ લાવવા ઓર્ડર છોડ્યો.

પાંચેક મિનિટમાં બોય બે ખેટો લાવ્યો, એટલે હિબ્બે ખાવાનું શરૂ કર્યું. એટલામાં બહાર મોટરનું ‘હે ન’ વાગ્યું. મોટર રેસ્ટોરાંની પાસજ અટકી. એમાંથી કપડાં સમારતો એક યુવાન હિતરો અને રેસ્ટોરાંમાં પ્રવેશી સીધોજ, જ્યાં રજનિકાન્ત અને વિનયકાન્ત બેઠા હતા, ત્યાંજ ગયો.

‘ઓ હોં! શશિવદન?’ નવીન આમંત્રુકપર સહસા નજર પડતાંજ રજનિકાન્તે કહ્યું, ‘આવી પહોંચ્યો ખરો?’

‘મેં ધાયુંજ હવું કે તું અહિં મળશે!’ આગતુક શશિવદને ખેસી હસતાં હસતાં કહ્યું. ‘તારી ઓશીસમાં ટેલીફોન કર્યો તો જણાયું કે થોડી વાર પરજ તું ત્યાંથી નિકળી ગયો હતો.’

‘હમે પણ હમણાંજ આવ્યા!’ કહેતાં રજનિકાન્તે ખોયને ખમણ-પાત્રાંની ત્રીજી પ્લેટ લાવવા ‘ઓર્ડર’ કર્યો.

‘એમ ત્યારે?’ શશિવદને કહેતાં વિનયકાન્ત પર નજર પડી એટલે પૂછ્યું, ‘અ મિસ્ટર કોણ?’

‘અરે! એ તો કહેવાનું હું ભુલીજ જાઉં છું, એમનું નામ વિનય-કાન્ત છે. હમે નાનપણમાં સાથેજ ભણતા હતા.’

‘એમની ત્યારે તો નવી ઓળખાણ થઈ હેં? હેં’ હસતાં હસતાં શશિવદને કહ્યું. અને ગજવામાંથી રૂમાલ કાઢી, પરસેવો થતો ન હતો છતાંય મુખપર અમરતું અમરતું લુછતાં બોલ્યો.

‘હા!’ વિનયકાન્તે કહ્યું. શશિવદનના હાસ્યમાં એને કોઈ શયતાનું હાસ્ય જણાયું. પણ એ તો બ્રમ હશે એમ ધારી એ ખ્યાલ કાઢી નાખ્યો.

એટલામાં ખોય ત્રીજી પ્લેટ લાવ્યો, શશિવદન પણ ખાવા મંડ્યો.

‘શેઠ ખીજું? ચ્હા કે કોલ્ડડ્રીન્ક?’

‘ચ્હાજ ચાલશે!’ શશિવદને રજનિકાન્ત તરફ એતાં કહ્યું; ‘કેમ?’

‘શહે!’ રજનિકાન્તે વિનયકાન્ત તરફ એતાં સંમતિ આપી. વિનયકાન્તે પણ સંમતિસૂચક ડોકું હલાવ્યું. ચ્હા પીને, રજનિકાન્ત અને શશિવદને સિગારેટ સળગાવી, સર્વ ખહાર આવ્યા.

‘ત્યારે હવે?’ સિગારેટની રાખ ખંખેરતાં શશિવદને પૂછ્યું.

‘જોને,’ રજનિકાન્તે કહ્યું, ‘તારી મોટર તો તૈયાર છે, મારે જરા ઘેર કામ છે, એટલે આપણે પ્રથમ મારે ઘેર જઈએ ત્યાંથી પછી જરા ‘હેન્ગીન્ગ ગાર્ડ્સ’ તરફ લટાર મારી આવીશું, કેમ ફાવશે વિનય?’

‘મને કાંઈ હરકત નથી!’ વિનયે સંમતિ આપી.

‘તું મારે ઘેર પણ નથી આવ્યો એટલે એ કામ પણ સાથે સાથે થશે!’ રજનિકાન્તે કહ્યું.

‘હા, આજ ઠીક ‘ચાન્સ’ મળ્યો છે!’ વિનયકાન્તે કહ્યું.

‘ચાલો ત્યારે ખીરાજો, શશિવદને ‘સ્ટ્રીઅરોંગ વ્હીલનો’ ‘ચાજ’ લેતાં કહ્યું.

ગિરભાવ પર આવેલા રજનિકાન્તના મકાન પાસે મોટર ઉભી રહી. દીવાનખાનામાં ખન્તેને ખેસાડી, રજનિકાન્ત અંતગૃહમાં ગયો.

“તમે તમારે આજ પહેલ વહેલાજ આવો છો એમ?” શશિવદને વાત શરૂ કરતાં કહ્યું.

“હા, એટલે...” વિનયકાન્ત કહેતો હતો ત્યાં સુધાએ પ્રવેશ કર્યો.

સુધા રજનિકાન્તની બહેન હતી. નાનપણમાં જ માથાપ ગુજરી જવાથી બાક ભગિની એકલાજ ઘરમાં હતા. સુધાની ઉંમર હાલ લગભગ ચૈદ વર્ષની હતી. માથાપ હયાત ન હોવાથી એ હતુ સુધી કુમારિકાજ હતી. ગુજરાતી અને અંગ્રેજી થોડુંક શીખી લાવવાનું એણે હમણાં ખંધ કર્યું હતું.

શશિવદન થોડા સમયથી રજનિકાન્તનો ખાસ મિત્ર થઈ પડેલો હોવાથી ઘણું ખર્ચ ત્યાં આવતો જતો. એટલે એને અગત્યનું ન લાગતું. શશિવદન યુવાન અને ઠીક ઠીક દેખાવડો પણ હતો. મીઠી જીભ વાપરી એ ત્યાં પ્રિય થઈ પડ્યો હતો, અને સુધાનું દીલ પણ જીતી શક્યો હતો. સુધા જો કે યુવાનીમાં પ્રવેશી ચુકી હતી, છતાં યુવાનીના મદ્યથી હતુ અસ્પર્શિતજ હતી. પરંતુ શશિવદનના સહવાસથી ધીમે ધીમે એના હૃદયમાં એક નુતન ભાવના જન્મ પામી હતી, શશિવદનની ચતુર દષ્ટિ બહાર એ વાત ન હતી. રજનિકાન્ત સાથેની મિત્રતા કાયમ ટકાવવા સુધાનો સંખંધજ વધુને વધુ મદદરૂપ થઈ પડ્યો એમ જાણતો હોવાથી એ સંખંધ વધુ ગાદ કરવા એ વારંવાર ત્યાં આવતો જતો, પણ સુધાનું દીલ જીતી રતેહ લગ્ન કરી આનંદ ભોગવવા કરતાં એ બહાને કાષ્ટ ખીજેજ હતું સાંધવાનો એનો ઇરાદો હતો. એ ભેદ આગળ એની મેળેજ વાંચકને જણાશે.

“કેમ શશિવદન?” પ્રવેશ કરતાં સુધાએ કહ્યું.

“કાણે વિનયકાન્ત?” વિનયકાન્ત પર દ્રષ્ટિ પડતાં, એને ઓળખવાનો પ્રયત્ન કરતાં સુધા ખોડી, ‘તમે ક્યાંથી?’

“હા સુધા, હું વિનય,” વિનયકાન્તે શરૂઆતમાં કહ્યું. ‘કેમ મને ભૂલી ગયા? આપણે સાથેજ રમતાં હતાં ને?’

“હા, હા. વિનયકાન્ત ક્યારના આવ્યા છો?”

“એ એક મહિના થયા હશે!”

“અને હતુ આજેજ મળવા પુરસદ મળી, એમજને?”

‘તમારું ધર ખબર નહતું. એ તો આજે વખી રજનિ બેજો થઈ ગયો, એટલે આવી શકાયું!’

સુધાને વિનયકાન્ત સાથે આટલા બધા રસથી વાત કરતી જોઈ શશિવદનના ધેર્યાળું હૃદયમાં સ્વાભાવિકજ ધર્પા ઉત્પન્ન થયું. એની સ્વાર્થ વૃત્તિને એ ન રૂચ્યું.

‘સુધા,’ વિષય બદલવાના હેતુથી શશિવદન વચમાંજ બોલી ઉઠ્યો, ‘તારી જન્મ દિવસની ‘પાટી’, ક્યારે નક્કી કરી?’

આવતા રવિવારેજ રાખી છે. રજા એટલે બધાને અનુકૂળ થઈ પડશે, અને વિનયકાન્ત તમે પણ અનાચાએ આવી ચઢ્યા છો, એટલે તમને પણ આમંત્રણ છે.’

‘સુધા, આમંત્રણ માટે આભાર. બનશે તો આવીશ,’ વિનયકાન્તે કહ્યું.

‘બનશે તો નહિ ચાલે, વિનય આવવુંજ થકશે,’ સુધાએ આગ્રહ કર્યો. શશિવદનના હૃદયમાં ફરી ધર્પા પ્રગટી, વાત ફેરવવા જતાં પોતાનું ધાયું પરિણામ ન આવ્યું. ઉલટાં વિનય અને સુધા વધુ વાતો કરતા હતા એટલે કોઈ પણ હિસાબે વાતોલાપમાં વિશ્લેષ પાડવાના હેતુથી બોલી ઉઠ્યો, ‘પણ રજનિએ તો વાતે પણ ન કરી કે રવિવાર નક્કી કર્યો છે?’

‘કદાચ ભાઈ ભૂલી ગયા હશે,’ સુધા બોલી ત્યાં રજનિકાન્તે ત્યાં પ્રવેશ કર્યો.

‘રજનિભાઈ, મારી પાટીનું નિમંત્રણ મેં આપી દીધું.’

‘હીક ક્યું સુધા!’ રજનિકાન્તે કહ્યું, ‘શશિવદન, એ વાતજ હું ભૂલી ગયો હતો. વિનય તારે પણ આવવાનું સુધાએ કહ્યું કે નહિ?’

‘કહ્યું ને!’ વિનયકાન્તે કહ્યું.

શશિવદનનું ધર્પાળું હૃદય હવે વધુ સહન કરવા તૈયાર ન હતું. સુધાની દષ્ટિ બહાર વિનયને કાઢવા રસ્તો શોધતાં બોલ્યો; ‘ત્યારે આપણે હવે જઈશું?’

‘હા, જઈએ હવે,’ રજનિકાન્તે કહ્યું.

‘ક્યાં ફરવા જાઓ છો!’ સુધાએ કહ્યું. ‘ઘા નથી પીવી?’

‘નારે, હમણાંજ હમે બધાએ પીધી છે.’ કદાચ ઘાને બહાને વિન-

મને ત્યાં વધુ થોભવાનું થાય એ ભયથી વિનયને ત્યાંથી દૂર કરવા, વાત ટુંકાવતાં શશિવદને કહ્યું અને ઉઠ્યો, સર્વ ઉઠ્યા.

જતાં જતાં શશિવદને સુધા તરફ દષ્ટિ કરી, પરંતુ સુધાની દષ્ટિ વિનયકાન્ત તરફ વળેલી જોતાં, એની સહનશીલતાનો છેડો આવ્યો. જેમતેમ નીચે ઉતર્યો.

તે ક્ષણથીજ શશિવદનના હૃદયમાં વિનયકાન્ત તરફ વૈરનાં બીજ રોપાયાં.

“અત્યાર સુધી મને સંપૂર્ણ ખાતરી હતી કે સુધા મારી યદ્ધિન ચુકી છે! ફરીને ઘેર આવી, પોતાના દિવાનખાનામાં આંટા મારતો શશિવદન, પોતાના મન સાથેજ અચ્ચડતો: ‘ફક્ત ભૌકિક લગ્ન કરવાનાજ આપી હતા. રજની-કાન્ત પશુ જરૂર સંમતિ આપત, પરંતુ હા, આ વિનયના આવ્યા પછી, કોણ જાણે મારી મનોદેવતા ભવિષ્ય ભાખી રહી છે કે સુધા કદાચ મારી મટી જાય! અને એ અસંભવિત જેવું પણ ન ગણાય અને નાનપણમાં સાથેજ રમ્યાં હતાં, એક બીજાને ત્યારથીજ ઓળખે છે અને અહિં પાછો સહવાસ વધતાં ભૂતકાળની મૈત્રી, પ્રેમનું સ્થાન લે તો નવાઈ નહિ! પણ-પણ કોઈ પણ હિસાબે એ નજ થવું જોઈએ.....’

આવેશમાં આવી જઈ શશિવદન જોરથી આંટા મારી રહ્યો હતો. ‘વિનયની સુધા’એ ખ્યાલજ એના હૃદયને કાંટાની જેમ ખુંચવા લાગ્યો.

‘પણ-પણ,’ ફરી વિચારમાળાનો મણકો ફરવા લાગ્યો. ‘ત્યારે એને રસ્તો તો કરવોજ પડશે! નહિ તો પછી ‘રાંઝમા પછીનું’ ગાઢપણ’ એમ પસ્તાવુંજ પડેને?’

ફરતો ફરતો ખારી પાસે ઉભો રહ્યો. ચંદ્ર પ્રકાશી રહ્યો હતો.

‘હીક થાદ આવ્યું! ‘પાર્ટી’માંજ એના હાથની માંગણી કરી લક્ષ્મી! એજ હીક થશે!’

નિશાના—ચંદ્ર પર એક શ્યામ વાદળ છવાઈ રહ્યું.

“ફેવરીટ” આખા હિંદમાં એકજ એવું ગુજરાતી માસીક પત્ર છે કે જે દર તા. ૧ લી એ ટકોરાબંધ તથા તેનાં દરેક પાનાં વાંચવાજોગજ પુરાં પાડે છે.

પ્રકરણ—૫ મું.

વિયોગની વેદના.

“સ્નેહીનાં સોજીલાં આવે સાહેલડી,
ઉરનાં એકાન્ત મહારા લડકે બળે!
હૈયાનાં હેત તો સતાવે સાહેલડી,
આશાની વેલ મહારી ઉગી હજે!”

(નહાનાલાલ)

અરજીના વિયોગનું પ્રથમ અઠવાડિયું ઉપાને એક યુગ જેટલું લાંબું, કંટાળા લયું લાગતું હતું. પરંતુ દુઃખનું ઔષધ સમય તેમ ધીમે ધીમે એ ટેવાતી ચાલી.

અરજીનો એકજ પત્ર આવ્યો હતો. જાણે અરજીની પ્રતિભાજ હોય એમ ઉપા એ પત્ર જળવી રાખતી. વારંવાર એ પત્ર વાંચી, પુનઃ હૃદય સાથે ચાંપી ધડી કરી મુકી દેતી.

‘અરજી! તમે એવા ને એવાજ આગસુ રહ્યા!’ ઉપા પત્ર વાંચી મન સાથે બખડતી. ‘નહિ તો તમને મારો ફેટો તમારી બેગમાંથી મળ્યોજ હોત! અને વળી લખો છો કે ઉપા તારો ફેટો હોત તો...વાહ અરજી!’

‘લાવ હુંજ લખી દઉં,’ ઉપા ફરી બખડતી, ‘કે ઉપાનો ફેટો તો તમારી બેગમાંજ છે, જો શોધવા ચતન કરો તો!’ એમ ઉત્સાહમાં ને ઉત્સાહમાં એણે પ્રત્યુત્તર લખી પણ નાંખ્યો, પણ ટપાલમાં નાંખવાની હિંમત ન ચતાં પાછો ધડી વાળી મુકી દીધો.

*

*

*

જોત જોતામાં ચાર મહિના જેટલો સમય ગયો. અને એક સવારે અરજીનો આવવાનો પત્ર નવનિધરાય પર આવ્યો. ઉપા પણ એ સમાચાર જાણી ખુશ થઇ હતી.

એક સવારે નવનિધરાય છાપું વાંચી રહ્યા હતા. મધુલક્ષ્મી ચાને કપ લઇને ત્યાં આવ્યા. કપ મુકીને પુછ્યું: ‘તમે અરજીના વિવાહ માટે કંઈ કહેતા હતાને?’

ખાગ્ગુનાજ આરડામાં ઉપા ઝાડુ કાઢી રહી હતી. એણે એ સાંભળ્યું એટલે અવાજ ન થાય એમ ઝાડુ કાઢવા લાગી.

‘માણેકલાલનો કામળ હતો !’ છાપું મુખી દર્શ્યા પીતાં નવનિધરાયે કહ્યું.

‘માણેકલાલ કોણ ?’

‘અરજીના લાઈમિંધ રમણના બાપ.’

‘અંહ ! તે શું લખતા હતા ?’

‘એમ કે, એમને નલિની કરીને છોકરી છે, હિમરાયક છે ! અને આપણી સંમતિ હોય તો એમ કે અરજી સાથે વિવાહ કરવાની ઇચ્છા છે !’

‘હા,’ ખુશ થતાં મધુલક્ષ્મીએ કહ્યું, ‘પછી તમે શું લખ્યું ?’

ઉપાનું હૃદય આ સવાલ સાંભળતાં નિરાશ થઈ જઈ હતું ! ત્યારે અરજી એનો મરી જવાનો ? એના વચનો યાદ આવવા લાગ્યા. હમણાં હમણાં અરજીનો પત્ર પણ ન હતો. કદાચ નલિનીના રનેહમાં કુરસદ નહિ મળતી હોય ! ઉપા આડું કાઢવાનું રહેવા દઈ ફરી સાંભળવા લાગી.

‘હવે એકાદ અઠવાડિયા પછી એ આવવાનોજ છે ત્યારે વળી પુછી જોઈશું !’ એની મરજી હશે તો આપણને ક્યાં હરકત છે ?’ કહેતાં નવનિધરાય ફરી છાપું વાંચવા લાગ્યા.

‘હા, એ ઠીક છે,’ વ્યાસે લઈ ઉઠતાં મધુલક્ષ્મીએ કહ્યું.

ઉપા તરત સાવધ થઈ આડું કાઢવા લાગી. એ આડું કાઢતી પણ તે જાણે ચત્રવતી ! ધડી ધડી શળમૂળ થઈ રથમ્બી જતી. પાછી આડું કાઢવા મંડતી.

‘અને અરજી !’ મન સાથે બળડતી ઉપા ખોલી, ‘તેમને લખતા હતા કે હું બહુ યાદ આવતી હતી અને મહારો ફેટો હોત તો. પણ હવે ફેટાનું પણ શું કામ હતું, નલિની છે ને ?’

તે દિવસથી ઉપાના હૃદયમાં પૂર્ણ નિરાશા વ્યાપી ગઈ હતી. જાણે ધણાં લાંબા મંદવાડમાંથી ઉઠી હોય તેમ દિવસે દિવસે શીઝી પડતી જતી હતી. કહે છે ને કે ‘ચિંતા ચીતા સમાન !’

“વાર્તા વિભાગ” ના વાંચકો માટે ખાસ લાભ.

નમુના માટે ફ્રી પોસ્ટથી મેલવી શકાશે.

માત્ર આનાની ટીકાઠ ખીડવે “ફેવરીટ” હિંદના કોષ્ટખી ભાગમાં અમારા પોષ્ટ ખરચે ધરખેડાં મળી શકશે. આ લાભ નમુનો જોવા તરીકે (એકજ વાર) આપી શકાશે. દેશાવર ખાતે છુટક નકલ વેચનારાઓને હોદ્દા કમીશન મળશે.

પ્રમેહ પર

પુરો પ્રભાવ પાડનાર

ઝંડુ

ગોનો-મિક્શર

જુના જીદી કે તરતના તણખીયા

પ ર મી યા નો

અકસીર ઇલાજ અચુક અજમાવો

ઝંડુ ગોનો-મિક્શર:-પીશાબમાં જતી રસી
પીશાબમાં થતી બળતરા તેમજ
પ્રમેહને લઈ થતાં પીશાબનાં બીજાં
બધાં દર્દોમાં અકસીર ઇલાજ છે

ઝંડુ ફાર્માસ્યુટિકલ વર્કસ લીં

ચો. બો. નં. ૫૫૧૩. મુંબઈ નં. ૧૪

મુંબઈની દુકાન:—

જુની લાટિયા મહાજનવાડી, કાલબાદેવી રોડ મુંબઈ.

પ્રકરણ-૬ ઠું.

નવીન સ્નેહનાં કોણ.

બે ત્રણ દિવસ પછી 'વેકેશન' આવતું હોવાથી, રમણ અને નલિનીને છેવ્વીવાર મળવાના ઈરાદાથી અરણ્ય એક સાંજે રમણને ત્યાં ગયો.

અરણ્ય અને રમણ વચ્ચે મેટ્રીકની પરીક્ષા વખતેજ ઠીક ઠીક મૈત્રી જામી હતી. પરીક્ષા સમાપ્ત થયા પછી એકવાર રમણને ઘેર પણ ગયો હતો. તે વખતે નલિની હાજર ન હતી, તેથીજ મુ'આઘ આવતી વખતે ટ્રેનમાં એ નલિનીને ઓળખી શક્યો નહોતો.

કે.લેજ ઉદ્ઘાટાને અવકાશ હતો. ત્યાં સુધી અરણ્યે રમણને ઘેરજ રહેતું એમ ધ્યું' હતું, અને અરણ્યને પણ ખીજી ઓળખાણ ન હોવાથી છુટકો પણ નહોતો. અરણ્યને પ્રથમ જરા અજાણ્યું-પરાયાપણું લાગ્યું હતું, કેમ કે પરધરમાં એ પ્રથમવારજ રહેવા પામ્યો હતો. વળી જાતેજ શરમાળ હોવાથી વધુ સંકોચ પામતો હતો. પરંતુ ત્રણ ચાર દિવસમાંજ ત્યાંના વસવાટ અને રમણ નલિનીના પ્રેમાળ સ્વભાવને અંગે, એ પરાયાપણું નિર્મૂળ થયા પામ્યું હતું. એનો સ્વભાવ પણ મળતાવડો હોવાથી ઘરમાં સર્વને પ્રિય થઈ પડ્યો હતો. નલિનીની ઉંમર લગભગ પંદર વર્ષ જેટલી હતી. યુજરાતી શીખીને હાલ અંગ્રેજી ભણી રહી હતી. માણેકલાલ સુપરેલા વિચારના હોવાથીજ એ ઘણીવાર અને છે તેમ પરણી ન જતાં, ભણવા પામી હતી.

કે.લેજ ઉદ્ઘાટના પછી અરણ્યે હોસ્ટેલમાં રહેવા માંડ્યું હતું. પરંતુ અવારનવાર રમણને ઘેર એ આવતો. રમણ પણ એને કોઈ કોઈવાર મળવા હોસ્ટેલમાં જતો. ઘણીવાર ઉભય નલિનીને લઈ ફરવા પણ જતા. અને આમ અરણ્ય, જે ઉપાને ખીલકુલ ન ભુતી શકતો, તે હવે નલિનીની મૈત્રીમાં ધીમે ધીમે ઉંપાને ભૂલવા લાગ્યો હતો. ઉપાનું સ્થાન નલિનીએ લેવા માંડ્યું હતું. નલિનીના હૃદયમાં પણ અરણ્ય વસવા લાગ્યો હતો. આમ અજાણ્યે ઉભય એક ખીજા તરફ આકર્ષાતા જતા હતા.

માણેકલાલની ધ્યાન ખેંચાર આ વાત ન હતી. એમને નલિનીને યોગ્ય એ લાગ્યો હતો. આડકતરી રીતે રમણદ્વારા અરણ્ય હજી અવિવાહિત હતો એમ એમણે જાણી લીધું હતું. તેથીજ એમણે આરોગ્યાર નવનિધરાય પર પત્ર લખ્યો હતો. અરણ્યને એની ખબર ન હતી.

૨૨] ફેરાસ રોડ ત્રામ ટર્મીનસ પર ફેવરીઝ, અને આવી વાર્તા ક્રુમ વેચાઈ છે.

‘આવો, રમણભાઈ હમણાંજ આવી પહોંચશે’ અરુણને સત્કારતા નલિનીએ કહ્યું.

કાંઈક સંકેત્ય પામતાં અરુણ બેઠો. નલિની સાથે એકાન્તમાં મળવાનો આ પ્રથમજ પ્રસંગ હતો.

‘હા લેશો?’ નલિનીએ વિવેક કર્યો.

‘ખાસ...જરૂર...’

‘જરૂર તો...છે તે...નથી, છતાં ચાલશે એમજને?’ નલિનીએ અરુણનો ‘છે તે’ શબ્દનો ઉપયોગ કર્યો અને હસી પડી.

‘તમે હજુ “છે તે” નથી ભુલ્યા! જમરા છે,’ અરુણે શરમાતાં કહ્યું. એટલામાં રામો આ લાવ્યો. ઉભયે પીવા માંડી.

‘ક્યારે જવાના ત્યારે?’ નલિનીએ મૌન તોડતાં કહ્યું.

‘ધણું ખર્ચ પરમ દિવસે!’

‘અને પાછા ક્યારે આવવાના?’

અરુણ ચમક્યો! કાંઈક યાદ આવતું લાગ્યું! હા! ઉપાએ પણ એવોજ પ્રશ્ન કર્યો હતો. પોતે ઉપાને ભૂલીને અન્યાય કરી રહ્યો હોય એમ લાગ્યું. ધડીક ઉપાનું છાયા-દર્શન જણાયું—ન જણાયું ત્યાં નલિનીની હાજરીએ વર્તમાન સ્થિતિનું જ્ઞાન કરાવ્યું.

‘કેમ છે તે...વિચારમાં પડી ગયા?’ નલિનીએ હસતાં હસતાં પુછ્યું.

‘હિં? કાંઈ નહિ!’ અરુણે સ્વરથત મેળવતાં કહ્યું, ‘તમે શું પુછ્યું?’

‘છે તે...પાછા ક્યારે આવવાના? સમજાયું?’ નલિની ફરી હસી.

‘એટલે મારું...છે તે...જરા ધ્યાન ન હતું! માફ કરશોને?’

‘પહેલા...છે તે...મારા સવાલનો જવાબ તો આપો પણ.’

‘પણ-પણ તમે ચીઠઝ્યા તો નથીને?’ અરુણની ખદાવરી દષ્ટિ નલિનીના મુખ પર સ્થિર થઈ. જાણે કાંઈક શોધી રહી હોય તેમ.

‘ના-ના-ને-ના! ખસ?’

‘સાચું?’ અરુણના સવાલમાં અધીરતા હતી.

‘મારે કેવી રીતે પુરવાર કરવું હવે? દ્યો વચન આપું?’

કોણ જાણે કેમ પણ અરુણે હસ્ત લાખો કર્યો.

‘દ્યો, ખસ,’ અરુણના હસ્તમાં હસ્ત મુકતાં નલિનીએ કહ્યું.

શિષ્ટાચાર પ્રમાણે તો અરુણે નલિનીનો હસ્ત તસ્ત મુકત કરી દેવો

જોઈતો હતો, છતાં રખેને જાણે શુભાઈ જમ એમ ખીક હોય એમ એણે નહિનીનો હસ્ત ઝાલી રાખ્યો.

‘આસો, હવે જવાબ આપતા નથી ? અને હાથ પણ છોડતા નથી !’

‘નહિની !’ હસ્ત ઝાલી રાખતાંજ અરણે કહ્યું.

‘શું કહો છો ? હું કંઈ તમારા જેવી માનબૂદ્ધી નથી,’ નહિનીએ સ્મિત કરતાં કહ્યું.

‘તમને છોડીને જતાં દીલ માનતું નથી.’

‘છતાંય જવાના તો ખરાજ.’

‘પણ અનશે તો જલદી પાછો આવીશ.’

‘શાખાશ,’ નહિની ખડખડાટ હસી પડી.

‘કેમ ?’ નહિનીના હસવાનું કારણ ન સમજતાં આધા અરણે પૂછ્યું.

‘કેમ તે વળી મહારા સવાલનો જવાબ આપોઆપ આપી દીધો.’

‘કયા સવાલનો ?’ અરણ સર્વથા ભાનજ લુલ્યો હતો.

‘એક આવી સરળ બાબત માટે, કેમ જાણે મહાભારત મુશ્કેલી આવી પડી હોય તેમ આટલા બધા ગભરાઈ કેમ જાઓ છો ?’ નહિનીએ આંખો નચાવતાં કહ્યું અને ઉમેયું, ‘કહેને કે નહિનીનો હસ્તજ ઝાલી રાખવો હતો ! હવે તો છોડશો ?’

‘ના નહિની,’ નહિની કદાચ હાથ ખેંચી લેશે એ ખીકથી, જરા વધુ જોરથી ઝાલી રાખતાં અરણે કહ્યું. ‘હાથમાં આવેલી અને પોતાને પ્રિય એવી વસ્તુ કોઈ એકદમ છોડી દે ખરું ?’

‘ના છોડશો ત્યારે ! કયાં સુધી સાચવી રાખશો !’

‘જીંદગી સુધી !’

‘જાણે જીંદગી એકાદ બે દાયકા જેટલીજ લાંબી હોય તેમ,’ નહિનીએ હસતાં હસતાં કહ્યું.

‘નહિની !’ નહિનીના હાસ્યથી વધુ મોહ પામતાં અરણે હિંમત કરતાં પૂછ્યું, ‘તમને મારા પર સ્નેહ છે ?’

‘ઐ તો તમારા હાથમાંના હાથનેજ પુછી જુઓને !’

‘હું કંઈ જોશી છું કે તમારા હાથ પરથી તમારા હૃદયની વાત જાણી શકું ?’

‘કેમ વળી માણસનું બધિબ્ય હસ્તરેખા પરથી નથી વર્તી શકાતું ?’

‘ત્યારે તો,’ નલિનીનો હસ્ત હિંચો કરી જાયું હસ્તરેખા જોવાનો ઢાંગ કરતો હોય તેમ પોતાની આંખો પાસે લઈ જતાં, શું કરે છે તેનું બાંન થાય તે પહેલાંજ અણ્ણે એ હસ્ત પોતાના ઝોળ પર લગાડ્યો.

નલિનીએ એ હસ્ત પાછો ન ખેંચ્યો.

‘કેમ જવાબ મળ્યો?’

‘હા, અને સાથે સૂચના પણ મળી!’

‘શું?’

કે મને જીવન સૂધી જાળવી રાખજો.’

‘આલો હવે,’ ધડિયાળ તરફ જોતાં નલિનીએ કહ્યું, ‘રમણભાઈ આવી પહોંચશે.’ તમે તો ગાંડાજ રહ્યા અને...’

રહેશો! એમજને?’ અણ્ણે વાક્ય પૂર્તિ કરી.

અણ્ણને મૂકવા રમણ અને નલિની સ્ટેશન પર આવ્યા હતાં જેમ જેમ ગાડીનો ઉપડવાનો સમય પાસે આવતો હતો તેમ તેમ અણ્ણ અને નલિનીને વિયોગના ખ્યાલથી મનમાં દુઃખ થતું હતું. ટ્રેન ઉપડી ત્યારે રમણ અને નલિનીએ રમાલ ઊરાડતાં વિદાય આપી. નજર પડી ત્યાં સૂધી અણ્ણ ખારીમાંજ હિમો હતો.....

મુંબાઈથી પાછા ફરતાં, અણ્ણ ખે જાતની લાગણી અનુભવી રહ્યો હતો; એક સંયોગની, ખીજ વિયોગની. ધણી સમયે ઉપાને મળાશે એ ખ્યાલથી હૃદયમાં હર્ષ થતો, જ્યારે તાજબ થયેલી નલિનીની મૈત્રીને લીધે, વિયોગથી શોક થતો. ઉપા નલિની ખન્નેમાંથી એકની ખોટ પણ એના મૈત્રી તલસતાં હૃદયથી શોષાય એમ ન હતી.

જ્યારે મુંબાઈ આવવાનો હતો ત્યારે ઉપા વિદાય આપવા આવી હતી. આજે ઘેર જતાં નલિની હાજર હતી. મુંબાઈ આવ્યો ત્યારે ઉપાને કેમ ભૂલાશે, એનો વિયોગ કેમ સહેવાશે એમ થતું હતું. અને હવે નલિનીનો વિયોગ કેમ સહેવાશે થતું હતું??

વાંદરા ખાતે ભાટે આપવાનું છે.

એપ્રિલના નાકે પોલીસ ચોખ્ખી સમિતી ફરીયા કરીનારે, નં. ૧૫૭ વાલાં નવાં મકાનનો એક ભાગ જેમાં એક ઓરડો એક રાંધણી ફરતી ગેલેરી, નલ મોરી, ઇ. લાઇટ, ફલસના વાડા વગેરે સઘળી સ્વતંત્ર સગવડ છે, (કોઇપણ કામ માટે) ભાડું માત્ર રૂ. ૧૫) ત્યાંજ પુછો.

પ્રકરણ—૭ મું.

“મૃગજલ”—સ્વપ્ન.

ફરીને ઘેર આવી, જમી લઈ, વિનયકાન્ત સ્નેહમાં પડ્યો પડ્યો દિવસના બનેલા બનવોપર વિચાર કરી રહ્યો હતો. ઘણાં લાંબા સમયે પછી સુધાને જોતાં, પુનઃ આળપણના સ્મરણો જાગ્યાં. ત્યારે તે સુધા માંડ જ સાતવર્ષની હતી, ઉગતી નિદોષ બાળિકા હોતો તો આળિસા મટી યુવતી બની હતી.

સુધાના વિચારોની સાથે શશિવદન પણ માદ અગ્યો. કેટલીક વાર કેટલાક માણસોને જોતાંજ, કુદરતી રીતે આપણને એમના તરફ સ્નેહભાવ અને પક્ષપાત ઉપજે છે, જ્યારે કેટલાકને જોતાંજ, કોને ખરે ખર કેમ, પણ કુદરતી રીતેજ એમના તરફ અણમો અને તિરસ્કારની લાગણી જન્મે છે. શશિવદનની બાળ્યમાં પણ વિનયને એના તરફ અણમો ઉત્પન્ન થતો હતો. એનાં ચિહ્ન ઠીક ન લાગ્યાં. સુધા સાથેની વાતો દરમિયાન શશિવદનના મુખ પર થતા વિકારભાવ જોઈ એને લગ્યું કે પોતે સુધા સાથે વાત કરતો હતો, એ એને—શશિવદનને ક્યારે ન હતું.

સુધાને ફરી મળતા, પુર્વકાળની મૈત્રી સ્નેહ સ્વરૂપે પુનર્જીવન પામી હતી. પરંતુ હા, એ આશા, મૃગજલની જેમ અસત્ય બાસતી હતી. ક્યાં પોતે, ક્યાં સુધા? શશિવદન ક્યાં જાય તે સર્વથા સંભવિત હતું.

બહાર ચન્દ્ર પુર્ણ રીતે ખીલી રહ્યો હતો. એના શીતળ કિરણો, ખારીમાંથી, વિનયના મુખ પર પડી રહ્યાં હતાં. સુધાકરને જોતાંજ સુધાના ખ્યાલ પાછા ઉભરાયા. ચન્દ્રને ઠેક જો સુધાનું મુખ જણાવા લાગ્યું, અને એમ એના નયનો ગિડાવા લાગ્યાં, કંઈ ખ્યાલમાં જ્યારે અનુબંધને નિદ્રા લાધે છે, ત્યારે એ ખ્યાલ ઘણીવાર સ્વપ્નરૂપે મુર્તિમંત બને છે.....

.....જાણે સુધાએ એનો સ્નેહ કબૂલ કર્યો અને ઉભય એકલાજ કોઈ અદૃશ્ય પ્રદેશ તરફ જઈ રહ્યાં હતાં. થોડે દૂર જતાંજ, શ્વેતાનની જેમ શશિવદનનું મુખ જણાયું. એટલે સુધા વિનયને છોડી શશિવદન તરફ આકર્ષાઈ. વિનયનો હરત તરછોડી શશિવદનની પાછળ દોડી. થોડે દૂર જતાં સરોવર જેવું જણાયું. શશિવદન પોતે એકલોજ તરીને સામે પાર જતો રહ્યો. મોહમા બુલેલી સુધા પણ સરોવરમાં પડી, પરંતુ તરતાં ન આવડતું હતું એટલે ડૂબવા લાગી. શશિવદનને ખૂબો મારી, પણ એ દૂર

જતો રહ્યો હતો, પાછળ નજર કરતાં વિનયના મુખ પર નંજર પડી. એટલે વિનયને ખૂસો મારતી હતી.

વિનય ચમકી અચાનક બેઠો થઈ ગયો, નળીને જુએ છે તો ખોતે પથારીમાંજ હતો. સુધા કે સરોવર કાંઈ પણ ન હતું. ત્યારે શું એ સ્થાનુંજ હતું? એટલામાં ફરી ખૂમ પડી.

વિનય ?

કોઈ આરણ્ય ખખડાવતું હતું. સાચેજ કોઈ ખૂમ મારતું હતું. ઊઠીને બેઠાંજ પડોશમાં રહેતા યશોદા કાઠી આરણ્ય ખખડાવતા હતા.

'કેમ યશોદા કાઠી ?'

'શું કેમ ? કેટલું ઉઘે છે ? બિચારો દૂધવાળો ક્યારનો ખૂમ મારી રહ્યો છે ?'

વિનયને વસ્તુસ્થિતિનું ભાન થયું. ઘડિયાલમાં નંજર કરતાં, લગભગ રહાડા છ થયા હતા. એટલે સૂઈ ન જતાં, દાતણપાણી કરી લઈ, રહા પીધી અને શું કરવું એ ખ્યાલમાં હતો. રવિવાર હતો. એટલે ખીજું કંઈ કામ ન હોવાથી પડોશી અમૃતલાલ કાકાને ત્યાં ગયો.

પ્રકરણ—૮ મું.

અમૃતલાલની કહાણી.

વિનયકાન્ત ગયો ત્યારે અમૃતલાલ ઘરમાં ન હતા.

'કેમ કાકી ?' ઘરમાં પ્રવેશી વિનયે પૂછ્યું, 'કાકા નથી કે શું ?'

'આવો વિનયભાઈ,' દિવાનખાનામાં ખાલીને યશોદાએ કહ્યું, 'તમારા કાકા જરા બહાર ગયા છે. ખેસો, હમણાં આવી પહોંચશે.'

'કંઈ હરકત નહિ, ખેસું છું,' વિનયે ખેસતાં કહ્યું, 'આજે તો રવિવાર છે એટલે કંઈ ઉતાવળ પણ નથી.'

અમૃતલાલ તથા યશોદા જોડે વિનયને ઠીક ખનવું. પોતે એકલો હતો, પણ આ પ્રેમાલ દંપતિના સહવાસમાં ઝાઝું એકલાપણું ન લાગતું. ઘણું-ખૂં તે એ લોભમાંજ જમતો, પરંતુ તહેવાર અમર રવિવાર જેવા રમના દિવસે, અમૃતલાલ એને પોતાને ઘેર આગ્રહ કરી જમવા બોલાવતા.

ભગભગ એક મહિનાથી એ લોકો ત્યાં રહેતા હતા, પણ કોઈ દિવસ એમને આનંદમાં જોયા હોય એમ વિનયને સાંભરતું ન હતું. કોઈ ઉંડી વેદના એમના હૃદયમાં વાસ કરી રહી હતી, એમ વિનયને લાગ્યું હતું. પોતાના ગાઠ સંબંધને લીધે, એમનાં દુઃખમાં પોતે ભાગ લઈ શકે એમ એની ધણીય ઇચ્છા હતી, પરંતુ અમૃતલાલ, ‘કંઈ નથી, એ તો આસ્થાજ કરે ભાઈ !’ કહી વાત ઉઠાવી દેતા. આથી વિનય નિરૂપાય બની લાચાર થતો.

વિનય ખેડો ત્યાં તો યશોદાકાકી ચઢા બનાવી લાવ્યા.

‘હમણાંજ પીધી હતી કાકી ? નાહક શું કામ તરફી લીધી ?’ કહ્યું, પણ યશોદાના આગ્રહને લીધે, વધુ આનાકાની ન કરતાં વિનયે તે પી લીધી. એટલામાં તો અમૃતલાલ પણ આવી પહોંચ્યા.

‘કેમ વિનય, હમણાંજ ઉઠ્યો કે શું ?’

‘આજ તો રવિવાર છે ને કાકા, એટલે થયું કે મળી જઈ ?’

‘આલો ઠીક થયું,’ કપડાં કાઢતાં અમૃતલાલે કહ્યું, ‘આજે તો અહિંજ જમી લેજો !’

‘હા વિનય ભાઈ,’ યશોદાએ પણ ટેકા આપતાં કહ્યું, ‘આજે અહિંજ જમી લેજો. ફરી બેગા ક્યાં હવે જમવા પામવાના છીએ ?’

‘કેમ ? એટલે’ વિનયે વિસ્મય પામી પૂછ્યું.

‘એટલે આજે રાત્રે હમે ધણું ખર્ચ દેશમાં જઈશું,’ અમૃતલાલે કહ્યું.

‘કેમ કાકા ? પછા ક્યારે આવશો ?’

‘બધું ઉઠાવીનેજ જવાના છીએ. ત્યાં વિમુખિયારીની તનિયત પાછી કથલી છે,’ અમૃતલાલે કહ્યું.

‘કાકા,’ વિનયે કહ્યું, ‘તમે અહિં રહેવા આવ્યા ત્યારથી કોઈ દિવસ પણ ચિંતામુક્ત મેં તમને નથી જોયા. તમને હરકત ન હોય તો મને તમારો પોતાનોજ સમજીને સર્વ વાત કરો. હું પણ એમાં બનતો ભાગ લઈ શકું.’

‘ભાઈ વિનય,’ વિનયની લાગણી જોઈ, ગળગળા થતાં અમૃતલાલે કહ્યું, ‘તારી લાગણી જોઈ મને ધણી શાંતિ મળે છે. વાત કરી નાહક તારા જીવને ઉપાધિમાં ન નાખવો એ ઇચ્છાથીજ વાત ન કરી.’

‘કાકા, નાનપણમાં માખાપ ગુજરી ગયા પછી જો કોઈએ મારા પર

પુત્ર સમાન હેત રાખ્યું હોય તો તમે અને કાકીજી છે. મને તમારાજ પુત્ર સમજી વાત કહો.

વિનય, 'અમૃતલાલે લાગણીનાં આવેલાં આંસુ' લુછતાં કહ્યું, 'પ્રભુએ મને પુત્ર આપ્યો નથી પરંતુ આજ લાગે છે કે એ વાત ખોટી છે. જો, ત્યારે સાંભળ: મ્હારે વિમળા નામની છોકરી છે, અને એનો વિવાહ ચંદ્રવદન સાથે કર્યો હતો.'

'કાણુ ચંદ્રવદન?' વિનયથી સહસા પૂછાઇ ગયું.

'હા, કેમ તું એને જોળ્યો છે?'

'નારે, એ તો રહેજી.'

'જે વર્ષ' પરની વાત છે,' અમૃતલાલે કહેવા માંડ્યું. 'ત્યારે તો હમે પણ ઠીક પૈસાવાળા હતા. પરંતુ લક્ષ્મી સ્થિર થઇ ટકી ક્યાંય સાંભળી છે? અને ટકે તો પછી એ ચંચળ કેમ કહેવાય?'

'સાચી વાત છે કાકા,' વિનયે હુંકારો બણ્યો.

'જેમ હૃદય પછી અસ્ત અને પ્રકાશ પછી અંધકાર નિમોણુ થયેલાં છે,' અમૃતલાલ આગળ બોલ્યા, 'તેમ શ્રીમંતાઇ પછી નિર્ધનતા પણ ધણીના નસિબમાં સર્જાયેલી હોય છે. હમે પણ એજ નિયમનો ભોગ થઇ પડ્યા. મનુષ્યને થોડી સંપત્તિ મળ્યેથી, તેટલાથીજ સંતોષ માની લેવાને બદલે ઝાઝી કરવાનો લોભ જાગે છે. કેટલાકજ એમાં ફાવે છે. ધણી નિષ્ફળ નિવડે છે. એકનાં બમણાં કરવાના લોભમાં, બમણાં તો ન જ થયાં એટલુંજ નહિ, પણ હવે એ પણ ગુમાવ્યું. અને...અને પછી, નિર્ધન થયેલાની જોડે સંબંધ રાખવો કે જુનો સંબંધ ટકાવવો—ટકાવી શકે એવા તો વિરલજ.' પૂર્વકાલનાં સંસ્મરણોથી અમૃતલાલની આંખમાં ઝળઝળાયાં બરાઇ આવ્યાં. વિનયથી એ દ્રશ્ય ન સહી શકાયું.

'કાકા, એ વાતથી તમારું હૃદય દુખાતું હોય તો જવા દો.'

'નારે બાઇ,' સ્વસ્થ થઈ અમૃતલાલે કહ્યું, 'એ તો મનની રહેજી નખળાઇ અને સંયમ એટલો જોડો. જ્યારે કહેવાજ ખેટો છું ત્યારે બધુંજ કહી લઉં, કે જેથી હૃદયનો ભાર પણ હળવો થશે. હાં, તે પછી જ્યારે હું નિર્ધન બન્યો તેજ અરસામાં, પ્રિતમલાલ ચંદ્રવદનના બાપ ગુજરી ગયા. એટલે એમની અટળક સંપત્તિનો એકલો માલિક ચંદ્રવદન સ્વાભાવિકજ સ્વચ્છંદી અને હિંમતી બન્યો.

મનુષ્યને અમાધ સંપત્તિ મળે, કોઈનો દાખ ન હોય અને ઉડાઉ પુશામતિયા બાધખંધો મળે, એટલે સ્વભાવિક રીતેજ એ સારા નરસાનું જ્ઞાન અને સદ્બુદ્ધિ ગુમાવી દે છે. ધન-મદર્માં, છતાં ચક્ષુએ અંધ-મદર્ધ અને છે. પ્રિતમલાલ સુજરી ગયા અને કોઈ કહેનાર નહિ, એટલે હમને મરીખ થયેલા જોઈ, વિમળા સાથે લગ્ન કરવાથી હમારા તરફથી ખાસ કરીને ધનનો પ્રાપ્ત નહિ થાય એમ જોઈ એક દિવસ શરમ છોડીને મારે મોઢે કહી ગયો કે, 'એની સંપત્તિ વગર એના પિતાએ કરેલો વિવાહ એને માન્ય નથી; તેથી હમને મોગ્ય લાગે તે ટેકાણે વિમળાને પરણાવી દેવી. અને વિવાહ શેક કર્યોજ માની લેવો.'

હું તો આ સાંભળી આભોજ બની મથો. મેં કહ્યું, 'અંધવદન! તમે બોલો છો તેનું તમને જ્ઞાન છે? તમારું મગજ તો ટેકાણે છેને?'

ત્યાં તો એ ગળી ઉઠ્યો, 'મારું નહિ તો તમારું મગજ તો ટેકાણે છેને? તો પછી એવા મગજ ફાટેલાની જોડે શું કામ તમારી જાકરી પરણાવવી પડે?' ખસ! એટલું બોલી તોરમાં ને તોરમાં એ ચાલ્યો ગયો.

'પણ એમ કરવાનું કંઈ કારણ તો હશેને?' વિનયે વચમાં પૂછ્યું.

'હા,' અમૃતલાલે કહ્યું, 'ઉડાઉ ખર્ચોથી એની તિભેરીનું તળિયું દેખાવા માંડ્યું હતું, એટલે એમ કે કોઈ પૈસાવાલા અને એકની એક પુત્રીવાળાને ત્યાં સંબંધ મોડવી, ધન મેળવવાનો પેય એ રચતો હતો! સદ્ભાગ્યે કોઈ બિલુ ન મળ્યું એટલે ધરખાર વેચી કરી મુખાર્ધ એ આવતો રહ્યો.'

'મુખાર્ધ!' વિનયે વિસ્મય પામી પૂછ્યું, 'ક્યાં રહે છે?'

'તેજ ખપ્પર નથી. એને શોધવાજ હમે આગ્યા. આટલા મોટા શહેરમાં પત્તો પણ ક્યાંથી ખાય?'

'તો પછી જવા દેને એને,' વિનયે કહ્યું, 'કોઈ અન્ય ગુણવાન સુવક...'

'એમજ હમે પણ કરતે,' વિનયના બોલવાનો ભાવાર્થ સમજી જઈ, અમૃતલાલે કહ્યું, 'પરન્તુ કર્મ સંજોગે, જે દિવસે અંધવદન કહી ગયો તે વખતે ખાજીના ઝોરડામાં ઉભેલી વિમળા એ સર્વ વાત સાંભળતી હતી. એ નાનપણથી અંધવદનને ચ્હાતાં શિખી હતી, તેથી એની એવી ઉદ્ધત વર્તણૂકથી એના આશાભર્યા હૃદય પર સખ્ત આઘાત પહોંચ્યો. એને એમ આશા હતી કે હજી એ એને સમજવી શકશે. હમે એને એ વાત

જૂલી જવા ધણું કહ્યું, પણ ત્યારથી ચિંતામાં ને ચિંતામાં એ લગભગ અર્ધી થઈ ગઈ. એનું દિવસે દિવસે લેવાતું શરીર જોઈ, અને કદાચ ન ખચી શકે, એ લખથી, એની અંતિમ ઇચ્છા પાર પાડવા મારેજ ચંદ્રવદનને શોધવા હમે અહિં આવ્યા. પરંતુ નસીબમાંજ નિષ્ફળતા. વળી જેને ત્યાં વિમળાને રાખી હતી તેનો પત્ર આવ્યો છે કે વિમળાની તખ્તિયત પાછી કથળી છે, એટલે આજે પાછા જવાનો વિચાર કર્યો. આ હમારી કહાણી છે.' શ્વાસ ખાતાં અમૃતલાલે કહાણી કહી સંભળાવી.

‘કાકા, તમે મને પ્રથમથી વાત કરી હોત તો હું બનતી મદદ કરી શકત.’ વિનયે સહાનુભૂતિ દર્શાવતાં કહ્યું. ‘વિમળાની તખ્તિયત સારી નથી એટલે હવે તમારે જવું તો જોઈએ. છતાં તમે મને ચંદ્રવદનની વધુ માહિતી આપતા જાઓ; હું બનતો પ્રયાસ કરીશ.’

‘ભાઈ વિનય, હવે શું પત્તો લાગવાનો છે? અને લાગે તોએ શું? છતાં સાંભળ: એ સાધારણ હોયો, રંગ જરા ગૌર અને શરીર એકવડું છે!’

‘અને કપાળે પેલા ધાતું નિશાન હતું ને?’ મશોદાએ વચમાં કહ્યું.

‘હા, એટલે જમણી આંખની ઉપરથી એ નિશાની હતી. નાનો હતો ત્યારે કંઈ દાદરેથી પડી ગયો હતો. હવે તો માંડ રહી હશે.’

‘ઠીક કાકા, હું બનતો ચત્તન કરીશ,’ વિનયે શશિવદન પર વહેમ ખાતાં કહ્યું. બપોરે જમીને જતી વખતે અમૃતલાલનું સરનામું લઈ લીધું હતું. અમૃતલાલ મશોદાના અથાગ સ્નેહને લીધે વિનયને પણ એ વિદાય કારમી લાગતી હતી. જાણે પોતાના માઆપથીજ છુટો પડતો હોય એમ એને લાગ્યું હતું.

સસતી તક !

ખંડાલામાં બંગલો-જુન તા. ૧૫ મીથી ભાડે આપવો છે.

જ્ઞાત, એલાહેદો, રેશનની નજદીકમાં, નવોજ રંગાચ્છો, નવાંજ ખીજાચ્છો કંપાઉડ, બાગ બગીચો, આખો દીવસ નળના પાણીની સ્પેસ્ચલ સમવડ સાથે. આલુ માસનું માસીક ભાડું માત્ર રૂ. ૪૦, સામટી મુદત માટે અથવા સીઝન પ્રમાણે-(વધું કે ઘટું.)

વધું વીગત માટે—૬૦ અચારીઆ સ્ટોર, કાંદડં મારકેટમાં-મુંબઈ.

પ્રકરણ—૯ મું.

નિશાશા.

અરજીને પાછો આવેલો જોઈ, નવનિધરાય અને મધુલક્ષ્મી પ્રુથ અયા હતા. ઉપા રાજી થઈ હતી, જોકે તેના હૃદયમાંથી પેલી વાત હજી બૂલાતી નહતી.

‘આખો દિવસ ‘બાપ આવ્યો?’ ‘કેમ છે બા?’ વિગેરે સમારનેહી-ઝોના આવજીવનવજીમાં અને સવાલ જવાબમાં પસાર થઈ ગયો.

હજી ઉપા સાથે એકાન્ત સાંપડ્યું ન હતું. અન્તે સાંજે જ્યારે સર્વ આવનારા આવી ગયા, નવનિધરાય બહાર ગયા હતા અને મધુલક્ષ્મી પશ્ચ પડોશીને ત્યાં ગયા હતા, ત્યારે ઉભયને એકાન્ત સાંપડ્યું.

‘હિયે!’

‘કુરસદ મળી ખરી મુંબજવાળાને!’ સુકાયલા કપડાની ધડી કરતાં ઉપાએ કહ્યું.

‘મને તો એટલીએ કુરસદ મળી, પશ્ચ તું હજી ક્યાં નવરી થઈ છે?’

‘હમારે સ્ત્રી-જાતને વળી કુરસદ કેવી?’

‘ચાલ હવે,’ અરજી ઉભા થઈ કપડાં ઝુંટવી લેતાં કહ્યું. ‘પછી ધડી કર્મો કરજે. જોઈશે તો હું મદદ કરીશ!’

અરજી ઉપાનો હસ્ત ખેંચી પોતાની સાથે ઢિંચકા પર બેસાડી.

‘ચાલો હવે, કહેવું હોય તે જલ્દી કહી દ્યો,’ ઉપાએ બહાવરી થતાં કહ્યું. નહિ તો ‘પછી બા આવી પહોંચશે!’

ત્રણ ચાર મહિનામાં ઉપામાં ધણો ફેર પડી ગયો હતો: બાલિશ્વતાને સ્થાને પુખ્ત પણું આવી ગયું હતું.

‘શી ખબર હિયે?’ ઉપાના કપાળ પર આવેલી બટ ઉંચી કરતાં અરજી પુછ્યું.

‘કેમ તમારી મુંબાઈ ફેશન પ્રમાણે નથી હોળાયું કે શું?’

‘જાણે મારા બાપદાદાએજ મુંબાઈ વસાવ્યું હોય તેમ!’

‘એ રહે એનુંજ કહેવાયને?’

‘એનો ફડચો પછી કરી લઈશું,’ અરજી ટુંકાવવા કહ્યું.

‘મારે,’ ઉપા ઉશ્તો બોલી, ‘હું માફ કામ પતાવી લઉં.’

‘અરે પશુ,’ ઉપાને ખેંચી બેસાડતાં અરણ્યે કહ્યું, ‘એટલામાં ભાગે છે ક્યાં? હજી વાત તો કરી નથી.’

‘મુંઆપવાળાથી તો ભાગવુંજ સારું. એ તો બહુ લુચ્ચા હોય છે, અરેને?’

‘સારું જેમ કહેવું હોય તેમ કહેજે, પશુ તબિયત કેમ છે હવે?’ ઉપાના કપાળ પર માથાળુ હસ્ત ફેરવતાં અરણ્યે પૂછ્યું.

‘મને શું થવાનું છે?’ પગવતી જમીન ખોતરતાં ઉપા બોલી; ‘પશુ તમારી કેમ છે?’

‘તું જાતેજ જોઈ લેને,’ અરણ્યે ઉપાનું મુખ ઉંચું કરતાં કહ્યું.

ધડીક ઉભયનું તારા મૈત્રિક રચાઈ રહ્યું.

‘તને ગમતું હતું, ઉપે?’

‘ગમે કે ન ગમે તો એ સ્ત્રીઓને તો સહેજ છુટકો છે ને?’

‘તારામાં વળી આટલી બધી ગંભીરતા એકદમ ક્યાંથી ફૂટી નિકળી?’

‘એ તો અરણ્ય, સમય એની મેજેજ શીખવે, દિવસે દિવસે મોટા થતા જઈએને.’

‘ઉપે, તું મારા પર ઝુસ્સે તો નથી થઈને? કાગળ નહોતો લખતો તેથી તો ઝુસ્સે નથી થઈને?’

‘ના અરણ્ય,’ કૃત્રિમ હાસ્ય આણતાં ઉપાએ કહ્યું. અને અરણ્યની વાત પરથી નવનિધરાયની વાત યાદ આવી એટલે પુછ્યું: ‘એક વાત પુછું, અરણ્ય?’

અરણ્ય જવાબ દેવાને બદલે ઉપાના મુખ તરફ જોઈ રહ્યો.

‘બા કહેતા હતા કે,’ અરણ્યના ખમ્મીશના બટન સાથે રમત કરતાં ઉપા આગળ બોલી, ‘તમારો વિવાહ નબિની.....’

‘કોણે કહ્યું?’ કંઈક વિસ્મય પામી અરણ્યે કહ્યું.

‘ત્યાંથી કાગળ હતો.’

‘થોડીવાર ઉભય શાન્ત બેસી રહ્યા.’

‘તે એ લોકો શ્રીમંત છે?’ ઉપાએ પુછ્યું.

‘છે, કેમ?’ અરણ્યે ન સમજતાં પુછ્યું.

‘તો પછી તેમ કરવામાં શો વાંધો છે?’ બોલતાં ઉપાની નજર અરૂણના મુખ તરફ સ્થિર થઈ.

‘અને તને, ઉપા!’

‘ઉપાનું નસીબ હશે ત્યાં જશે,’ અરૂણના સવાલથી ઉપાના હૃદયમાં વહેમ પડ્યો કે અરૂણનું મન નલિની તરફ હશે કે શું?

‘અરે પણ એ વાતની મને તો ખબર પણ નથી,’ વાત ઉડાવતાં અરૂણે કહ્યું.

ઉપાએ વાત ખલાસ થઈ સમજી હતીને કપડાંની ધડી કરવા માંડી. એ પળથીજ એને એનું ભવિષ્ય બદલાતું લાગ્યું.

x

x

x

એક દિવસ ઉપા અંદરના ઓરડામાં રહી બનાવતી હતી, ત્યારે વાતવાતમાં નવનિધરાયે નલિની સંબંધી વાત છેડી. અરૂણે ગોળગોળ જવાબ દેધ, ‘ત્યાં જઈશ, પછી થઈ રહેશે,’ વિગેરે કહી વાત ઉડાવી દીધી. ‘ઉપા સાથે મારે પરણવું છે!’ એમ કહેવાની હિંમત પણ ન થઈ, અને નલિનીની વાત નીકળતાંજ, પોતે એનો તે દિવસે હસ્ત ઝાલી રાખ્યો હતો તે પ્રસંગ યાદ આવ્યો. નલિનીનું મોહકબધું સૌંદર્ય એને આંજી રહ્યું હતું. ગામ-ડામાં ઉછરેલી ઉપામાં મોહકબધું સૌંદર્ય દર્શાવવાની ચાલાકીનો અભાવ હતો. પોતે ચાર મહિના પર ઉપાને આપેલું વચન પણ યાદ આવતું હતું. સાથે સાથે નલિનીને આપેલું તાળું વચન પણ યાદ આવતું હતું. શું કરવું એ સમજાતું ન હતું. બેમાંથી કોણ સરસ, એ એનાથી સૌંદર્યના મોહમાં સારા નરસાંનું બાન ગુમાવેલી ખુદ્દિથી ન નક્કી કરી શકાતું.

ઉપાની સમીપ વધુ રહેવાથી એ વાત વારંવાર યાદ આવ્યા કરશે, એ ભયથી ‘વેકેશન’ પૂરું થઈ જતાં પહેલાંજ એ, કામનું ખોટું બહાનું કાઢી મુંખાઈ જતા રહ્યો. ઉપાના હૃદયમાં એ ફેરફાર તરલ સમજાયો. એની ચાલાક ખુદ્દિએ નિર્ણય કરી લીધો કે હવે એનું એ ઘરમાં સ્થાન ન હતું. અરૂણ ગયો ત્યારે એને છેલ્લવેલ્લો જોઈ લેવાના ધરાદાથી એ સ્ટેશન પર ગઈ હતી. જ્યારે ટ્રેન ઉપડી અને સર્વ પાછા જવા નિકળ્યા, ત્યારે ઉપાને પોતાના ટાંટીયાનું જાણે જોરજ બંધ રહ્યું હોય એમ લાગ્યું હતું.

પ્રકરણ—૧૦ મું.

“સમાજના સ્થંભ.”

એક અપેરે મધુલક્ષ્મી ચોખા વીણી રહ્યા હતા હિપા બાળુના ખંડમાં કંઈ શીવણ કામ લઈને બેઠી હતી, ત્યાં તો ‘કેમ નવનિધરાય છો કે?’ પૂછતાં લાકડી ઠોકતા એક વૃદ્ધ ગૃહસ્થ દેખાયા.

“કોણુ અમથા કાકા?” મધુલક્ષ્મીએ કહ્યું, ‘આવો.’

‘નવનિધરાય નથી કે બહેન?’

‘ના કાકા, એ તો બહાર ગયેલા છે. પણ આવોને.’

‘આવ્યો છું તો બહીક બેસતો જઈ’, બહેન,’ અમથા કાકાએ અડો જમાવતાં કહ્યું.

ગામમાં, ખાસ કરીને ન્યાતમાં, અમથા કાકાનું સ્થાન બીજમ-પિતામહના જેટલુંજ મહત્વનું હતું! કેટલાય ધરનાં કામકાજ એમનીજ સંમતિ સલાહથી થતાં. એમની સલાહ વગર કામ કરનાર, કોને ખબર કેમ, પણ ભાગ્યેજ યશસ્વી નિવડતો. ખાસ કરીને લગ્ન-વિવાહના પ્રસંગોમાં, લગ્ન કે મરણનાં જમણુ ઇત્યાદી વિષયોમાં એ ઘણા પ્રવિણ અને અનુભવી ગણાતા.

નવનિધરાયને ત્યાં એક પાળિતા અને વયમાં આવેલી કુમારી છોકરી હતી એ વાત એમની ધ્યાન બહાર ન હતી. એ કુમારી હતી એટલે એને ‘ઠેકાણુ પાડવાની’ કાળજી અને ઉમેદ ખુદ નવનિધરાય કે મધુલક્ષ્મી કરતાં એમને યોતાને વધુ હતી. દરેક સમાજમાં “સમાજના સ્થંભ” રૂપ ગણાતી, આવી પરોપકારી વ્યક્તિઓનું અસ્તિત્વ હોય છેજ. એમના વિના ‘સમાજનું ગાદ્દું’ ચાલેજ નહિ, એમ એ ‘સ્થંભ’ રૂપ ગૃહસ્થો માનીજ લે છે. એવી વ્યક્તિઓનું અસ્તિત્વ ધડવાનું બહા બૂલેચૂકે બુલ્યા હોત તો સમાજ ક્યારેનાય જમીન દોસ્ત થઈ ગયો હોત એમ એ ‘સ્થંભો’ માનીજ લે છે.

‘બહુ દિવસે કંઈ દેખાયા?’ મધુલક્ષ્મીએ સત્કારતાં કહ્યું.

‘હે બહેન?’ ગજવામાંથી તમાકુની ડબ્બી કાઢી, હાથમાં તમાકુ જરા ધુટતાં ધુટતાં અમથા કાકા બોલ્યા, ‘એ તો હેં હેં! નવરા પડીએ ત્યારે અવાય-જવાય!’

‘હાસ્તો,’ મધુલક્ષ્મીએ હામાં હા બેળવતાં કહ્યું, ‘જ્યારે ને ત્યારે, ત્હમારે ‘લકરાં’ તો હોયજ.’

‘કોને ના કહીએ બહેન ?’ પોતાનાં “વખાણ” થી મનમાં મલકતાં અમથા કાકાએ કહ્યું. ‘આપણે જરા અનુભવી અને પાવરધા ગણાઈએ, એટલે પછી જે તે બોલાવે. અને બહેન ! આપણી પેલી છોડી...’ માથું ખંજવાળી આમ તેમ શોધક દ્રષ્ટિથી જોતાં બોલ્યા. ‘શું એનું નામ ?’

‘ઉપાની વાત કરો છો ?’ મધુલક્ષ્મીએ પુછ્યું.

‘ઉપા કે ? એમ ? હાં, જરા કહેતો હતો કે પાણીનો લોટો લાવે.’

‘અરે એ તો હું જીવીજ ગઈ કાકા. અરે ઉપા...’

ઉપા અંદરનું કામ પડતું મુકી, બહાર ઉંમરામાં આવી.

‘આ અમથા કાકા અ.વ્યા છે, જરા પાણીનો લોટો લાવને.’

‘અમથા કાકાની ‘વ્યવહારિક’ અને ‘શોધક’ દ્રષ્ટિ ઉપા પરજ હતી.

‘ખારસી ઘર માંડે એટલી મોટી છે,’ એમ એમના ગણત્રીયાજ મને મણત્રી પણ કરી લીધી.

ઉપા પાણીનો લોટો મુકી મધ.

‘બહેન,’ ભોટાથી પાણી ગટમટાવતાં અમથાકાકા બોલ્યા, ‘આ આપણી ઉપા તો જાણે મોટી ખાયડી જેવી થઈ ગઈ લાગે છે !’

‘હારતો, ઉમર પણ પંદર જેટલી થવા આવીને ?’

‘પરણાવી બરણાવી કે નહિ હજી ? અમથાકાકાએ ‘પરોપકાર વૃત્તિનાં લક્ષણ’ બતાવવા માંડ્યા, જો કે ઉપા હજી કુંવારી હતી એ વાત જાણતા તો હતાજ.

‘નૂરે, અને મધ તમને ખમર પાડ્યા વગર ચાપ પણ ખરું કે ?’

‘ર બહેન, આજના જીવાનીઆઓ ! બહુ પુછવું ! અને હજી લગનની ઉતાવળ જુદી છે ?’

‘ઉતાવળ તો હીક; જોઈએ છીએ,’ મધુલક્ષ્મીએ કહ્યું.

‘ઘરમાં ને ઘરમાં જ જોગ આ તો...’ અમથાકાકા પાસે ફેંકતાં બોલ્યા. એમની વેધક દષ્ટિ મધુલક્ષ્મીના મુખ પર થતા ભાવનું ખારીક નિરીક્ષણ કરી રહી હતી.

અંદર ઉપા પણ ઉપરોક્ત વાર્તાલાપ સાંભળતી હતી. વાતમાં પોતાનું નામ લેવાતું જોઈ એ પણ રસપૂર્વક સાંભળી રહી.

‘એટલે ?’ મધુલક્ષ્મી વ્યંમ ન સમજ.

‘કેમ વળી ? અરુણ પથુવા જેવડો...’

ઉપાના કાન એકદમ સતેજ થયા.

‘એમ ? નારે ના,’ મધુલદમીએ સહમજતાં કહ્યું; ‘તમે વળી એવી વાત ક્યાંથી લઇ આવ્યા ?’

ઉપાતું હૃદય એકદમ નિરાશ થઇ ગયું. થોડી ધણીએ આશ્વા હતી તે તદ્દન નિર્મુળ પામી.

‘હું કંઈ થોડોજ વાત લાવ્યો છું ખહેન ?’ નિદોષતા દર્શાવતાં અમથા-કાકાએ કહ્યું. ‘એ તો ગામ જાણે છે જ ને ?’

‘શું ?’

‘કે એમ કે વળી ધરમાંજ રાખી છે અને છોકરો પથુવા જેવડો છે. પછી શું કામ બહાર પરણાવવી પડે ?’ કાકાએ સચોટ પાસો ફેંક્યો.

‘ના, એમ કાંઈએ નથી,’ મધુલદમીએ ભોળાભાવથી કહ્યું. ‘એવો ખ્યાલ તો હમને પથુ નથી આવ્યો, અને કદાચ અરુણને તો મુંબાઈ પથુ પરણાવીએ !’

ઉપાને જાણે પૃથ્વી ફરતી લાગી.

‘તો પછી,’ કાકા ખીજે પાસો ફેંકતા બોલ્યા, ‘ન્યાતમાં ક્યાં ટેકલ પડ્યા છે ? એકની જગ્યાએ એકવીસ !’

‘જોઈએ છીએ હજી ખાસ વિચાર કર્યો નથી.’

‘તમારી તે આંખો ક્યારે ઉઘડશે ? છોડી મોટી ધર માંડે એટલી તો કરી અને હજી કહો છો કે વિચાર નથી કર્યો. જુઓ, એ તો ગમે તેમ,’ કાકા સમજવતા હોય તેમ એક દમ ધીમા સ્વરે બોલ્યા, ‘તમે હજી જીવાનીઆ ! ધરડા કે દી’ના ? આ અમારા જેવા પાટલો બેસેજ નહિ.’

‘હારતો કાકા, કહે છે ને કે ધરડા વિનાતું ધર નહિ.’

‘જીવનત રહેજે ખહેન ! આ હું એમ કહેતો હતો કે આ પેલા નરોત્તમની વહુ સુવાવાડમાંથી માંદી પડી છે,’ મુદ્દા પર કાકા આવ્યા.

‘કેમ છે એને હવે ?’

‘એ તો ખહેન, રૂપીઓ તો જાણે ખોટા ખરો ! ભગવાન બચાવે ત્યારે સાચું !’

‘હારતો, સહાનુભૂતિ દર્શાવતાં મધુલદમીએ કહ્યું, ‘નહિ તો ખીચારાનો સંસાર અધવચ બાગી પડે.’

નથી નાતા, ઘોળીતળાવની બીજ સમિ, નસવાનજી નવા જી આને વેચે છે. [કંઠ

‘એ તો બહેન પરમેશ્વર આગળ કોઈનું થોડુંજ ચાલે છે? અને એમ કાંઈ નેવનાં માડા નેવમાંજ થોડા અટકી પડે છે? ફરી પરણી લે.’

‘હવે શું આ ઉમરે ફરી પરણે? એમ તો ઉમર.....’

‘અરે ઉમરને શું રડવી છે બહેન? ક્યાં ધણાય પચાસ પચાસ વર્ષે પશુ નથી પરણતા? આની ઉમર તો માંડ ૩૫ જેટલી હશે.’

‘એને તો એક છોકરી પશુ છે, ખરું ને?’

‘અરે એ કાલે સવારે પરણીને એને ઘેર જશે!’ જાણે નરોત્તમની વધુ સાચેજ ગુજરી ગઇ હોય અને એને ફરી પરણાવવાનું જાણે નક્કીજ કયું હોય એમ સમજાવતાં કાકા બોલ્યા. ‘માટે જો તહામરો વિચાર થતો હોય તો ઉપાને એની સાથે.....’

‘કોને ઉપાને? એની સાથે?’ મધુલક્ષ્મીએ ચમકતાં પુછ્યું.

ઉપા પશુ એ વાત સાંભળી સંજ્ઞા યદ્યપિ ગઇ. એક પાંત્રીસ વર્ષનો પુરુષ, જેની સ્ત્રી હજી મરી પશુ ગઇ નથી, તેની સાથે એને પરણાવવા અમથાકાકાને પેચ રચતાં જોઈએ હાડકીજ ગઈ. અરુણ તરફની આશા ગઇ એટલુંજ નહિ પશુ જો કદાચ આ ‘સમાજનાં સ્થંભ’ અમથાકાકાની વાત નવનિધરાય-મધુલક્ષ્મીને ગળે ઉતરે તો જરૂર એને આ લોકો વરોત્તમની સાથે પરણાવીજ દે! ઉપા વધુ વિચાર ન કરી શકી. એના હૃદયમાં કુમ્ભી ભરાઇ આવ્યો. એને હવે આ ઘરમાંથી વહેલી તકેજ નિકળે છુટવું એજ ચોખ્ખા માર્ગ લાગ્યો.

‘એમાં ચમકવાનું શું છે?’ પાસો ફેંકી ઉઠતાં અમથાકાકાએ કહ્યું. ‘ધર ખાસ્તું છે. પૈસો પશુ ઠીક છે. માટે જો વિચાર થાય તો મને કહેવડાવજો. ચાલો જઇશ બહેન.’

અમારા રચેલા “તીરે કળ” નાટક વિષે અભિપ્રાય.

શ્રી ૦ રતનશાહ અચારીયા તરફથી મોહમેદન સંસારી ઉપલો નાટક, પુરેપુરી જાણની અને ઉરડું ગમયન સાથે બહાર પડ્યો છે તેમાં માનું વેર લેવાને નીકળી સુખી કુટુંબ પામમાલ કરવા તત્પર થયેલી બાળાનો આખર ફેજ કેવો થાય છે તે સમજાવવામાં આવ્યું છે, એક ઇસ્લામી શીમંત એક મરીય કુમારી સ્ત્રીને બોળવી તે બ્રહ્મ કરે છે અને તે પછી તેને ત્યજ દે છે. તેનાથી એક છોકરી થાય છે માતાના આગ્રહથી વેરલેવા નીકળે છે પશુ આખરે તેને આપઘાત કરવો પડે છે. આ નાટકની ઓપડીની કૌશલ ચાર આના છે. ડૉ. કમરૂઝ મારકેટ, મુંબઈ.

(મુંબઈ અમાચાર.)

પ્રકરણ—૧૧ મું.

જન્મ દિવસની 'પાર્ટી'.

સુધાના જન્મ દિવસની 'પાર્ટી' ને અંગે રજનીકાન્તને ઘેર તે દિવસે ધમાલ હતી. શશિવદન, વિનયકાન્ત ઉપરાંત રજનીકાન્તના મિત્રો તરીકે રમણુ શ્રોધ તથા અરૂણને પણ નિમંત્રણ હતાં. થોડાક ખાસ સગાં સ્નેહીઓને પણ નિમંત્રણ હતાં.

શશિવદન તે દિવસે ઉઠ્યો ત્યારથીજ ખુબ આનંદમાં હતો. કોઠપણુ હિસાબે આગે સુધાના હસ્તની માગણી કરીજ લેવી, એમ એણે મનમાં નક્કી કરી રાખ્યું હતું.

લગભગ છ વાગતાં સર્વ જણ એક પછી એક એમ આવવા લાગ્યા હતા. પ્રસંગને શોભે એવાં સુંદર વસ્ત્રોમાં સજ્જ થઈ સર્વને સત્કારવા સુધા ઉભી હતી.

વિનયકાન્ત બરોબર છને ટકોરે હાજર થયો હતો અને સુધાને અભિનંદન અર્પી, ખુણામાંની બેઠક શોધી, અમૃતલાલ કાકાની કહાણી પર વિચાર કરતો બેઠો. શશિવદન હજી આવ્યો ન હતો. સુધાના આપુર નયનો પણ શશિવદનનીજ રાહ જોઈ રહ્યા હતા. એટલામાં રજનીકાન્ત સાથે રમણુ અને અરૂણે ત્યાં પ્રવેશ કર્યો. રજનીએ વિનય સાથે ઉભયનાં ઓળખાણ કરાવ્યાં. અને થોડીજ વારમાં, જાણે ધણાય લાંબા વખતથી એક બીજાને ઓળખતા હોય તેમ અરૂણ-વિનય વાતે વળગ્યા. ઉભયને એક બીજાનો સ્વભાવ ગમી ગયો.

સવાળ વાગ્યા છતાં શશિવદનનો પત્તો ન હતો. અંતે સાડા છના ટકોરે શશિવદનના મોટરના ભૂંગળાનો પરિચિત અવાજ આવ્યો. સુધાએ એ ઓળખ્યો અને મુખ પર હર્ષ છવાયો. ધણા માણસો મિટીંગ મેળાવડામાં જાણે પોતાની અગત્યતા બતાવવી હોય તેમ ઠેરવેલા સમય પછીથીજ આવવામાં પોતાનું ભૂપણુ સમજે છે. સ્વભાવિકજ સર્વની નજર મોડેથી આવનાર તરફ પડે છે. મોડેથી આવનાર એને માન સમજી મનમાં મનમાં કુલાય પણ છે. કંઈ કંઈ સ્વભાવના મનુષ્યો હોય છે.

શશિવદન ઉપર આવ્યો અને મોડું કથો બદલ શિષ્ટાચાર પ્રમાણે માથી માગીને બેઠો. વિનયે પણ મુખ પર સ્મિત દર્શાવી ડોકું હલાવ્યું. એને જોતાંજ અમૃતલાલકાકાની કહાણીની યાદ તાજ થઈ. જ્યારે જ્યારે

વિનયની દ્રષ્ટિ શશિવદન પર પડતી, ત્યારે શશિવદનના મુખ પર વિનયને જોઈ કોઈ અકથ્ય ભાવ જણાતા. અરણ્યને પણ શશિવદનનું મુખ જરા જરા પરિચિત જેવું જણાતું હતું.

દીવાનખાનામાં વચ્ચેજ ગોઠવેલું ગ્રામોદ્દેશન ચાલી રહ્યું હતું. પણ એ સંભળવા કોઈને દરકાર હોય એમ લાગતું ન હતું. સર્વ જણ પોતા-પોતાના રનેહી મિત્રાને શોધી વાર્તાલાપમાં પડ્યા હતા. અન્તે સાતના ટકોરા ચર્તા, રૂઢી પ્રમાણે બેચાર રનેહીઓએ સુધાને અભિનંદન આપતું, શુભેચ્છા દર્શાવતું 'બે શબ્દ'નું ભાષણ કર્યું. સુધાએ સવિનય સ્વિકારી, સર્વનો ઉપકાર માન્યો. શશિવદને પણ અભિનંદન આપ્યું હતું. લગભગ આઠને સુમારે, અદ્વાદાર, મસાલાનું દુધ અને પાનસોપારીને યથેચ્છ ન્યાય આપી, ધીમે ધીમે સર્વ જણ વિખરાવા લાગ્યા. ફક્ત અરણ્ય, વિનય અને શશિવદન ઉગ્મુ બેઠા હતા.

થોડાં આમ તેમ ગપ્પા મારી, રહાડા નવે સર્વ જણ ઉપર અગાશીમાં ગયા. પૂર્ણિમાનો ચંદ્ર સોજો કળાથી પ્રકાશી રહ્યો હતો ઠંડા પવનની લહરીઓ મંદ મંદ વામ ઉકળાટ દૂર કરતી હતી.

'આમ શાન્ત બેસી રહેવું કેમ ગમે ? જાણે ગુંગળામ જતો હોય તેમ શશિવદન અચાનક બોલી ઉઠ્યો, 'મગ્નની ચાંદની છે ! સુધાના સંગીતને લાલ મળે તો ચોર મગ્ન આવે.'

'તું ત્યારે તારા હારમોન્યમનો 'ચાન્' લમ્ લે !' સંમતિ આપતાં રબનીએ સૂચન પણ કર્યું.

સુધાનો કંઈ કોમળ હતો, સ્વર મધુર અને કર્ણપ્રિય હતો. શરમ આવતી હતી છતાં ફક્ત ખાસ મિત્રમંડળી હોવાથી એણે ધીમા સ્વરે ગાવા માંડ્યું.

“અહો આશા ! મકુર આશા !

જીવનનો મંત્ર તું આશા !

જગત્ આધાર તું આશા !

જગતનો શ્વાસ તું આશા !

“આશા” નું ગીત, એ સુધાના જીવનમીત જેવું હતું. એ ગીત ઉપાડતાં એ એમાં તન્મય થઈ જતી. શશિવદનના આતુર હૃદયમાં પણ “આશા” શબ્દે કંઈ અકથ્ય લાગણી ઉપજતી.

ગીત આગળ વધ્યું:—

“રડેલાને હસાવે તું !

જગાડી આશા અંતરમાં !

હસાવીને રડાવે તું !

કુખાલી કઈ નિરાશામાં !

આ કઠીથી શશિવદનના હૃદયમાં જરાક નિરાશા વ્યાપી, મુઠા એની નહિ યાય ! પણ એ ખ્યાલજ એણે તરત કાઢી નાખ્યો. આશા અમર છે ! ગીત આગળ વધ્યું:—

“સુકા રણ માંહિ મૃગ દોડે,

પીવા જળની ધરી આશા !

મરે ‘મૃગ-જલ’ મહીં અંતે,

ફસાવે તહું ખરે આશા !

વિનયને પોતાને તે રાત્રે આવેલું સ્વપ્ન યાદ આવ્યું. જાણે એના હૃદયને ઉદ્દેશીનેજ એ કડી રચાઈ હોય એમ લાગ્યું.

ગીતની છેલ્લી કડી આવી:—

“વીણાના તાર એ તુટ્યા !

અને છે અંધ એ આંખે;

છતાં ત્રીજો વગાડીને,

ખરે આશા મહીં રાચે !”

છેલ્લી કડીએ વિનય અને શશિવદન ઉભયનાં હૃદયમાં પુનઃ આશા સતેજ કરી, વિનયની દષ્ટિ આગળ “આશાનું ચિત્ર” ખડું થયું. બન્ને આંખે અંધ અને બંને તાર તૂટેલા છતાંય રહેશે છેલ્લે તાર વગાડતી આશામાં રાચતી “આશા” નું ચિત્ર એની દષ્ટિ સમક્ષ તરી રહ્યું.

બધા સંગીતના તાનમાં ડોલી રહ્યા હતા. ખરેખર ! સંગીતની મોજ પણ અનેરીજ છે ! ગીત ખલાસ થતાં ત્યાં નિઃશબ્દ શાંતિ પ્રસરી રહી. શશિવદને હારમોન્યમ બાગુએ મુકયું અને પરસેવો લુછવા મજબામાંથી રૂમાલ કાઢી, ટોપી ઉતારી મોઢું લુછવા લાગ્યો. અચાનક વિનયની નજર ત્યાં પડી અને ચમક્યો ! શું એ સત્ય જોતો હતો ? શશિવદનની જમણી આંખ ઉપર ધાનું નિશાન હતું ! તે દિવસે કપાળવર વાળ અપ્પી, જમણી આંખ તરફ દાખીને વાંકી ટોપી પહેરેલી હોવાથી વિનય એ નિશાની જોઈ સક્યો ન હતો. તરત અમૃતલાલની કહાણી યાદ આવી. એજ ચંદ્રવદન !

વિનયને શું કરવું તે સૂઝ પડતું ન હતું. પોતાનો બ્રમ છે કે સત્ય હોય તો સ્નેહી તરીકે એના પંજમાંથી સુધાને બચાવવી, એ એનો ધર્મ હતો, ફરજ હતી કદાચ બ્રમ હોય તો નાહક પોતાની ઇર્ષ્યા-કેમકે સ્નેહનો પ્રતિસ્પર્ધિક એક બીજાને ઇર્ષ્યાની નજરથી જુએ છે, નાહક બે સ્નેહી જીવડાંએના સ્નેહમાં અંતરાય છત્પન્ન કરી, નિઃશ્વાસ સહન કરવા ! વિનયની ખુદ્દિ બહેર મારી ગઈ હતી.

શશિવદન, રજનીકાન્ત અને રમણે સિમારેટ સળગાવી અને ફરતાં કરતાં અંતર્ગૃહમાં ગયા. સુધા, વિનય અને અરૂણ બેઠા હતા.

‘ચંદ્રવદન હારમોન્ચમ ઠીક વગાડે છે !’ અચાનક અરૂણે વિનય તરફ ફરી કહ્યું. વિનય ચમક્યો !

‘કોણ ?’

‘કેમ આ હમણા વાળુ વગાડતા હતા તે !’

‘એમનું નામ તો શશિવદન છે ને !’ વિનયે ખાત્રી કરવા પુછ્યું.

‘નાનપણમાં તો એને ચંદ્રવદન કહેતા હતા !’ અરૂણે કહ્યું. વિનય તરત પાસે ગયો. અમૃતલાલની કઢાણી કહી અને પોતાનો વહેમ જણાવ્યો. તરત અરૂણે યાદ આવ્યું. એજ ચંદ્રવદન હતો. સુધાને ચેતવણી આપવાનો વિનયનો ઇરાદો જોઈ, એણે સંમતિ આપી.

‘સુધા !’ સુધાની પાસે જઈ વિનયે ધીમેથી કહ્યું.

સુધા ઝબકી, હળુએ જાણે કોઈ દિવ્ય સૃષ્ટિમાં વિચરી રહી હોય તેમ ભાનભૂલી જ હતી !

‘કેમ વિનયકાન્ત ?’ વસ્તુસ્થિતનું બાન થતાં સુધા બોલી.

‘મારા કહેવાથી ખોટું ન લાગે હિંધો અર્થ ન કરે તો એકે સુચના કરે !’

‘એટલે ?’ સુધાથી ન કંઈપી શકાયું.

‘તું—તમે શશિવદન સાથે પરણવા ઇચ્છો છો ! ખરું ને ?’

સુધાને વિનયના પ્રશ્નમાં ઇર્ષ્યાની ગંધ આવી.

‘તમારું કહેવું હું ન સમજી, વિનય !’

‘જો એ વાત સાચીજ હોય તો એક સ્નેહી તરીકે મારી વિનંતી છે કે એ વાત હાલ થોડા વખત માટે સુસ્તવી રખાય એ શ્રેયસ્કર છે !’

‘વિનય જરા વધુ સ્પષ્ટ ન થયે શકે ?’

‘મને તમારો અને રજનીનો શુભેચ્છક માનતા હોય તો એ વાત હાલ સુસ્તવીજ રાખજો ! એનો પુર્વ ઇતિહાસ જરા બેઠે બર્યો...’

વિનય આગળ કહેવા જાય ત્યાં શશિવદન, રજની અને રમણ પાછા આવતા જણાયા. શશિવદન પુરું આનંદમાં હતો. આ વખતે ફક્ત એ રજની, અને સુધાજ ત્યાં હોત તો અનેરી મજા આવત એમ એને લાગતું હતું. ક્યારે વિનય વિગેરે ત્યાંથી જતાં રહે એમ રાહ જોતો હતો.

શશિવદન પાછો હારમોન્ય પર આવીને બેઠો, અને ખીજું ગીત શરૂ કરવા જાય ત્યાં તો, ક્ષણાર્ધમાં નિશ્ચય કરતી સુધા એકદમ ઉઠી, અને “મારું માથું જરા દુઃખે છે !” કહેતા ઉઠીને પોતાના ખંડમાં જતી રહી. શશિવદન બોહો પડી ગયો. ફક્ત અરણ્ય અને વિનય સત્ય વસ્તુ સ્થિતિ કદપી શક્યા. લગભગ અગિયાર વાગ્યા હતા એટલે સર્વ જવા ઉઠ્યા. શશિવદન પણ ન છૂટકે ઉઠ્યો.

તમારા લગ્નમાં ક્યારે બોલાવશે ? નીચે ઉતરીને વિનયે શશિવદનને અચાનક પુછ્યું. શશિવદન ચમક્યો અને આનંદ પણ પામ્યો.

‘કોણે કહ્યું વળી ?’ હસતાં હસતાં અગણ્યપણું દાખવતાં શશિવદને કહ્યું.

‘જાણે સુધા સાથે પરણવાના છો એમ કંઈ જાણતું જ નહિ હોય ? શું ચાર ?’ શશિવદનના જરડા પર ધખખો મારતાં વિનયે કહ્યું.

‘હજી ક્યાં નક્કી છે પણ ?’ શશિવદને અન્તે કપ્પલ યતાં કહ્યું.

‘સુધા-ચંદ્ર જેવી જોડી તો ઠીક છે !’ અરણ્યે કહ્યું.

‘તમે તો બધા બનાવો છો !’

‘સાચું કહીએ એ પણ ખોટું ?’ વિનયે કહ્યું, ‘ચંદ્ર જેવી ‘વિમળ’ સુધા અને ‘ચંદ્રવદન’ જેવું તમારું મુખડું..... કેમ ખરું ને ?’ વિનયે હસતાં હસતાં અરણ્ય તરફ અર્થપૂર્ણ દષ્ટિ કરી.

શશિવદન ‘વિમળ’ અને ‘ચંદ્રવદન’ શબ્દથી જરા ‘ચમક્યો. શું વિનયે એને ઝાળખ્યો કે પછી પોતાનો બમ છે ! વિનયના મુખપર દેખાતી નિર્દોષતાએ એને ભરમાવ્યો.

‘જેજે ! લગ્ન વખતે હમને ન ભૂલતા ! સાહેબજી !’ વિનયે શશિવદનને વધુ વિચાર કરતો અટકાવી, વાત ઉડાવવા કહ્યું.

‘તમને કંઈ ભુલાશે ? સાહેબજી !’ શશિવદને જેમ તેમ સ્વાસ્થ્ય મેળવી સાહેબજી કયો. સર્વ છૂટા પડ્યા.

‘એજ ચંદ્રવદન !’ રસ્તે જતા વિનય મનમાં વિચાર કરતો હતો, ‘નહિ તો ‘વિમળ’ અને ‘ચંદ્રવદન’ સાંભળતાં ચમકે શું કરવા ? અને અરણ્યે પણ ઝાળખ્યો લાગે છે !’

પ્રકરણ—૧૨ મું.

ઉપા ગુમ થઈ.

મુંબાઈમાં આવ્યા પછી નક્ષિની સાથેનો સહવાસ વખતાં, અરુણ ઉપાને વિસરતો જતો હતો. જાણ્યે અજાણ્યે ઉપા નક્ષિનીની સરખામણી એનાં મનમાં થઈ જતી. બન્નેમાંથી કોણ સરસ એ નક્કી કરવા એનું હૃદય મથતું. ઉપા સરળ અને નિર્દોષ હતી. જગતભરમાં એનું રનેહનું પાત્ર ફક્ત અરુણ જ હતો. એના પર એણે સર્વ રનેહ ઠાલવ્યો હતો. મામડામાં ઉછરેલી હોવાથી શહેરીઓની માફક ટાપટીપ ભયું સૈંદર્ય દાખવવાની કલા કે ચાલાકી એનામાં ન હતી. નક્ષિની મુંબાઈ જેવા શહેરમાં રહેતી હોવાથી, એનું સૈંદર્ય અરુણને આંજી રહ્યું હતું. રનેહ અને મોહ એનાં ભેદ અરુણને હજી સમજાયા ન હતા.

એક દિવસ સવારે પોતાની ભેગ જોતાં અચાનક ઉપાનો ફોટો મળી આવ્યો. અરુણ ચમક્યો! ઉપાનો ફોટો એની ભેગમાં ક્યારે અને ક્યાંથી આવ્યો? ઉપાએ તો એને વાત પણ કરી ન હતી. પોતે પહેલા પત્રમાં એના ફોટાની વાત લખી હતી તે યાદ આવી. અરુણ ઉપાનાં ફોટા તરફ અનિરોધ જોઈ રહ્યો.

અચાનક ટપાલી નાખી ગયેલા કાગળ પર એની નજર પડી. એણે પત્ર ઉઘાડ્યો. પત્ર વાંચતાંજ વિચારમાં પડી ગયો કેમકે ઉપા ગુમ થયા બદલના સમાચાર એમાં હતા. નવનિધરાયનો પત્ર હતો.

ઉપે? તું ક્યાં જતી રહી? કહ્યા વિનાજ? બનેજ નહિ! પણ છતાં સાચું હતું. કાગળમાં સ્પષ્ટ હતું! એકલી...અજાણી...ક્યાં ગઈ હશે? કદાચ...કદાચ આત્મહત્યા.....ના! ના! અરુણથી એ વિચારજ ન થયો. કદાચ મુંબાઈ તરફ! ના, એ પણ અશક્ય હતું! એ કોઈ દિવસ બહાર નિકળી ન હતી. બિચારી ભોળી! કદાચ મારા પર વહેમ તો નહિ પડ્યો હોય? અને તેથીજ કદાચ મારો માર્ગ ખુલ્લો કરવા તો આ રસ્તો નહિ લીધો હોય? ઉપે! ઉપે! તું ક્યાં ગઈ હશે? અજાણી ડામ દુષ્ટના પંજમાં તો નહિ સપડાઈ હોય. સારંચ જગત એના જેવું નિર્દોષ એ કદપતી હશે. પણ આ પેલો શશિવદન! એવા તો કેટલાય 'શરીર બદ-માશી' નિર્દોષોને ફસાવતા હશે! અરુણને તે દિવસે જમવાનું પણ ન બાવ્યું. આખો દિવસ ઘરમાં બેસી રહ્યો. રોશન પર મુકવા આવેલી ઉપાનું

મુખ એની નજર આગળ તયો કરવું હતું! રસ્તા પર પસાર થતી દરેક યુવતી બાજુ ઉપાજ હોય એમ એનું વિવહન મન કહાવતું હતું!

દરેક મનુષ્યને આકર્ષતો જે ધા પ્રથમ અસહનિય લાગે છે. તેજ ધા, કાળક્રમેણુ ઇન્તો જાય છે. “દુઃખનું ઔપધ દહાડા” તેમ તેની અસર ધીમે ધીમે ઓછી થવા માંડે છે! અરજીના રમ્ભતિપટ પરથી પણ ઉપાની રમ્ભતિ ધીમે ધીમે ઝાંખી થતી અદશ્ય થવા માંડી હતી. ભૂતકાળની વાત થવા માંડી હતી. એણે રમણ કે નલિનીને એ વાત કરી ન હતી. ઉપાના ગુમ થયાના સમાચાર આવ્યા પછીના બે ત્રણ દિવસ અરજીનું મ્હાન વદન બેઠ એ લોકોએ એની દિલગીરીનું કારણ જાણવા ઈતેજરી બતાવી હતી, પણ ‘કંઈ નથી! એ તો જરા તખિયત અસ્વસ્થ હતી!’ કહી અરજી વાત ઉઠાવી દીધી હતી.

નલિનીના વિવાહ સંબંધી માણેકલાલે વાત કાઢતાં, અરજી અનુમતિ આપી હતી. જો કે હજી ઉપાની યાદ એ ખોટું પગલું ભરી રહ્યો છે એમ એને ચેતાવી રહી હતી. માણેકલાલે એ ‘શુભ સમાચાર’ નવનિધરાય મધુસૂદનીને જણાવી દીધા હતા પરીક્ષા થયા પછી ‘વેકેશન’માં લગ્ન કરવાનું ઈચ્છું હતું.

લગ્નનું નક્કી થતાં નલિની ખુશ થઈ હતી. હવે એને નવેદાની જેમ લગ્ન લાગતી. રમણ પણ એ સંબંધથી ખુશ થયો હતો અને પોતાનો મૈત્રી સંબંધ વધુ ગાઢ થશે એમ માની આનંદ પામ્યો હતો.

એક રહાંજે ફરવા જવા રમણની રાહ જોતો અરજી તૈયાર થઈ બેઠો હતો ત્યાં રમણે વિનય લાયક થયાના સમાચાર અણ્યા એટલે ઉભયે ફરવા જવાનું માંડીવળી રજનીકાન્તના ઘર તરફ, વિનયની ખબર કાઢવા પ્રયત્ન કર્યું.

નં. ૭૫ મી આવતી વાર્તાનું નામ—

જસુસ કે જહુગર?

“વાર્તા વિભાગ”માં આવતી તા. ૧ લી એ બાહર પડશે.

તદન મફત.

શારીરીક શાસ્ત્રને સમજાવનાર, તંદુરસ્તીનાં નીચેનાં અતા-
વનાર, ઉત્તમ સંતોની પેઠા થવાનું સાધન કહેવાર અને શરીરના
રોગોને મટાડી શરીર અગ્નિના અનાવવાના ઉપદેશ આપનાર
જીંદગીનું અમૃત નામનું વૈદકીય પુસ્તક ૯૦) પાનાનું એ
કોષ એક પોસ્ટ કાર્ડ લખી મંગાવે તેને મફત મોકલાય છે.
પુસ્તક મલવાનું ઠેકાણું:—

રાજકોટ
કાફલ કાલીદાસ મોતીરામ-કાઠીયાવાડ

ખાદશાહી યાકુતી.

ગમે તે કારણથી યુમાર્ગલી તાકાત પાછી લાવે છે. પુરુષા-
તન કાયમ રાખે છે. આ રાજવંશી યાકુતી વીર્ય વીકારની
તમામ વ્યાધી મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ અનાવી ખરું પુરુષા-
તન આપે છે. ખરી મરદાઇ આપનાર અને નળળા માણસને
પણ જીવાનની માફક જોરાવર અનાવનાર આ દવાનો લાભ
લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોષપણ
મતની પરજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબ્બી ૧ નાં રૂ. ૧૦

ખાદશાહી યુનાની લેપ (રજીસ્ટર્ડ)

ઉમદા દવાઓમાંથી આ લેપ અનાવેલ છે. ખરું પુરુષાતન
લાવવા માટે આ લેપ ફતેહમંદ ઇલાજ છે. આઉસ એકની
ડબ્બીના રૂપીઆ આઠ.

કાફલ કાલીદાસ મોતીરામ-રાજકોટ-કાઠીયાવાડ

બુધ્ધમાં દવા મલવાનું ઠેકાણું:—

મેશર્સ કેમ્પ એન્ડ કું. લીમીટેડ તથા
કાફલ મારકેટની અંદર અચારીઆની દુકાને ઉપર.

પ્રકરણ—૧૩ મું.

ચંદ્રવદન પોત પ્રકાશે છે !

સુધાના જન્મ દિવસની 'પાર્ટી' ના પ્રસંગ પછી, થોડાં દિવસ શશિવદન સુધાને ત્યાં જઈ શક્યો ન હતો. સુધાના હરતની માંગણી કરવાનો 'ચાન્સ' હાથમાંથી સરી ગયો જોઈ જરા નિરાશ થયો હતો, પણ આગળ 'ચાન્સ' મેળવવાની આશામાં એણે પોતાનું મન મનાવ્યું હતું.

'ખરેખર ! મુઝાઈ મોહમયી તો ખરીજ. પોતાના દીવાનખાનામાં એક દિવસ આંટા મારતો શશિવદન પોતાના મન સાથે બબડતો હતો.' નહિ તો આમ નામ બદલીને રહી શકાય પણ નહિ ! પેલા અમૃતલાલ પણ ફાંફાં મારી પાછા ગયા એમ મારો મિત્ર લખતો હતો. ચાલો, એ પણ ઠીક થયું. પેલી વિમળા સ્વધામ પહોંચી જાય એટલે બસ ! આ રજની ઠીક હાથમાં આવ્યો છે. એ મારા હાથમાં સપડાય, એની મિલકત હાથમાં આવે એટલે મુઝાઈને પણ રામરામ !

સિગારેટ સળગાવી આંટા મારતાં, ટેમલ પર મુકેલ સુધાના ફોટા પર એનું ધ્યાન ખેંચાયું.

'સુધા !' ફોટા હાથમાં લઈ જોતાં શશિવદન બોલ્યો, 'આમ તો તું ઠીક સુંદર છે ! પણ મને તારી સુંદરતાની ક્યાં પરવા છે ? સુંદરતાનો પુખ્તરી બની-પ્રેમનાં ટાણનાં કરવાં હોત તો વિમળા ક્યાં ન હતી ? આ તો તારા બાઈની સંપત્તિને બધું માન છે ! પ્રેમ પ્રેમ કહી દીવાના થઈ ભટકે એ બીજા !'

'અને આ વિનય !' અચાનક વિનયનો વિચાર સૂઝતાં બોલ્યો, 'એ કોણ જાણે ક્યાંથી ટુટી નિકળ્યો ? મને ઝાળખી ગયો તો નહિ હોય ?'

એટલામાં રામો ટપાલ આપી ગયો. ઉત્સુકતાથી એણે પત્ર ઉઘાડ્યો. પત્ર વાંચતાં જ એનાં બવાં ચઢી ગયા. એના મિત્રે લખ્યું હતું કે અમૃતલાલને ત્યાં મુઝાઈથી વિનયકાન્ત કરીને એક માણસ આવ્યો હતો. પહેલાં એણે (શશિવદનના મિત્રે) ધાયું કે એ કોઈ સગો જગો હશે પણ જ્યારે એની (શશિવદનની) સૂચના પ્રમાણે ફોટોગ્રાફને ત્યાંથી શશિવદનનો અને વિમળાનો પડાવેલા ફોટોની નકલ લેવા મયો ત્યારે જણાયું કે એ વિનયકાન્ત એ નકલ લઈ ગયો હતો. એટલે એ કદાચ કોઈ દુરમન હશે

એમ ધાયું હતું. છેવટે વિમળાના મૃત્યુ સમાચાર લખી કાગળ સમાપ્ત કર્યો હતો.

‘વિનય !’ શશિવદને ફાંત કચકચાવી કહ્યું, તેં મને ત્યારે ‘ઝોળખ્યો’ લાગે છે ! તેથીજ તે દિવસે તું વાત વાતમાં ‘ચંદ્રવદન’ અને ‘વિમળ’ એમ બોલતો હતો. ખચ્યાલ ! મારા જેવા સર્પ સથે કામ છે એ ન ભુલતો ! લાવ સુધાને જમને સૂચના કરી દેજે, નહિ તો એ કદાચ ઉંધું (?) બંનેરશે તો મારી સર્વ આજી ઉંધી વળી જશે !’

સુધા અપોરે ચાહ પીતી બેઠી હતી અને વિનયનો આવંશે એક “શુભેચ્છક” ની સહીવાળો પત્ર વાંચતી બેઠી હતી. એમાં લખ્યું હતું કે શશિવદનનો પુર્વ ઇતિહાસ બેદ લયેા હતો એટલે સુધાએ એની સાથે લગ્ન કરવાનો વિચાર મુક્તવી રાખવો. સુધા આ પત્ર વાંચી વિચારમાં પડી હતી ! એ “શુભેચ્છક” કાણ હશે તે દિવસે વિનયે કહેલી વાત પથ્થ યાદ આવી વિનય બહારગામ ગયેલો હોવાથી એ આવે ત્યારે એને પુછીને ખાત્રી કરી લેવાનો ખ્યાલ કરી એણે પત્ર ડેકાણે મૂક્યો હતો.

એટલામાં શશિવદન આવી ચડ્યો. સુધા હજી ચ્હા પી રહી ન હતી. ‘કંઈ ઘણે દિવસે ?’ શશિવદનને એતાંજ સુધા સર્વ કાંઈ ભુલ્લી ગમ. પુર્વના પ્રેમમાં સંસ્મરણો જગ્યાં.

‘તારી તખિયેત સારી ન હતી તેથીજ આવતો ન હતો કે જેથી તને જરા વિશ્રાંતિ મળે.’ શશિવદને બેસતાં કહ્યું, ‘આકી તારી ખખર તો રોજ હું કઢાવતો હતો !’

‘ઉપકાર ! ચ્હા બેશે ?’ સુધાએ વિવેક કર્યો.

‘તને ના કહેવાય ?’ વધું હસતા શશિવદને કહ્યું.

‘એમ બધુંજ મને પુછીને ગમતું કરશે તો ભવિષ્યમાં બારે પડશે હોં કે ?’

‘વાહ, એવું સદ્ભાગ્ય કયાંથી કે બધુંજ મારી સુધાને પુછીને કરવું પડે ?’ શશિવદને ખુશ થતાં કહ્યું.

એટલામાં રામો ચ્હા લાવ્યો. શશિવદને ચ્હા પીવા માંડી.

‘હમણાં વિનયકાન્ત કંઈ નથી જણાતા ?’ અચાનક સુધાએ પુછ્યું.

‘સાચું ખોટું તો રામ જાણે !’ શશિવદને કૃત્રિમ વાત એડતાં કહ્યું.

‘પથ્થ એની ઝોદિસમાંનો માથુસ કહેતો હતો કે કાંઈક ગોટાળો કરીને જતો રહ્યો છે !’

‘શું જોતાજો ? અને તે વિનય કરે ? અનેજ નહિ !’ સુધાએ વિસ્મય પામી કહ્યું.

‘આપણે તો વાત જાણી તે કહી,’ શશિવદને કહ્યું, ‘હશે ? પણ આપણે શું ? હું કહેતો હતો કે એ કદાચ તને કે તારા ભાઈને કંઈ ખોટો કાગળ લખીને નાણાં મંગાવે તો એકદમ તપાસ કર્યા વિના આપી ન દેશે ! વિનય તમારો મિત્ર છે એ હું જાણું છું, પણ છતાં ચેતતો નર સદા સુખી !’

એટલામાં રજનીકાન્ત બહારથી આવ્યો. એટલે ઓફિસનું કામ કાઢી, શશિવદન એને ઓફિસ તરફ લઇ ગયો.

શશિવદનની વાત પર વિચાર કરતી સુધા સામેજ પોતાના ઓરડામાં બેઠી હતી ત્યાં વિનયકાન્તે પ્રવેશ કર્યો. સુધા વિસ્મય પામી.

‘ઓહો વિનય ! ઘણા દિવસે ?’

‘જરા બહારગામ ગયો હતો ! રજની ક્યાં છે, સુધા !’

સુધા વિચારમાં પડી. શું શશિવદન કહેતો હતો એ સત્ય હશે ?

‘એ તો થોડીવાર પરજ શશિવદનની સાથે ઓફિસે ગયા !’

શશિવદનનું નામ સાંભળતાંજ વિનય ચમક્યો. જરૂર સપડાવવા-ફસાવવા લઇ ગયો હશે.

‘સુધા મારો પત્ર મળ્યો હતો ?’ બેસીને ગજવામાંથી કંઈ શોધતાં વિનયે પુછ્યું.

‘કયો પત્ર ? શુભેચ્છકની ચેતવણી તો નહિ ?’

‘એજ ! અને આ ફોટો જોયો ?’ ગજવામાંથી ફોટો કાઢી વિનયે કહ્યું.

સુધાએ ફોટો જોયો અને આશ્ચર્ય પામી. એ ફોટો કોઇ યુવતિનો હતો. ડ્રેસ તમારી ભાવિ પત્ની.....’

‘ના ના ! સુધાનો ભાવાર્થ સમજી જતાં વિનયે કહ્યું, આ પાછળની વ્યક્તિ-પેની દૂર ઉભેલી વ્યક્તિ ઝોળખી ?’

સુધાએ ફોટો હાથમાં લીધો. ‘કાણ ? શશિવદન જેવું.....’

‘જેવું શું ? એ પોતેજ છે ! આ એની વિવાહિત પત્ની છે-હતી, કમકે એ ખિચારી તો હવે મૃત્યુ પામી પામી !’ વિનયે ખુલાસો કર્યો.

‘વિનય ! મને તો આમાં કાંઈજ સમજતું નથી. બધું સચિત્તર કહેને ! તે દિવસે પણ તમે જાળજાળ મોક્ષા હતા.’

વિનયે સર્વ વાત કહી. વિમળા સાથે વિવાહ થયા પછી, અમૃતલાલ ગરીબ થતાં, વિમળાને તરછોડી, અહિં નામ બદલીને પોતે હવે રબનીને ફસાવવા દાવ રચ્યો હતો ત્રિગેરે સર્વ વત કરી. સુધા તો આબીજ બની ગઇ. એને શશિવદને કહેલી વાતમાં અસત્યનો આભાસ તરત જણાયો. વિનયે એ બધી હપીકત મેળવવા, અમૃતલાલને ગામ જઈ, ફેરો અને સર્વ ખાતમી મેળવવાની તકલીફ પેતાને માટે લીધી એ જાણી એનાં હૃદયમાં વિનય પ્રત્યે ફરી રનેહેની લાગણી ઉદભવી.

વિનયે તરત ચીઠ્ઠી લખી રબનીને એકિસમાં પહોંચાડવા માટે રામાને આપી. અને પોતે જરા ફરવા ઉઠ્યો.

‘વિનય ! આ બધી તકલીફ તમારે અમારે માટે લેવી પડી ? સુધાએ કહ્યું’

‘સુધે !’ સુધાના હસ્ત પોતાના હસ્તમાં લેતાં વિનયે કહ્યું, ‘એ તો મારી ફરજ હતી. મિત્ર પ્રેમે અને...અને...મારી સુધાના રનેહે એ કામ’ કરવા પ્રેયો. પ્રભુ કૃપાથી યશ મળ્યો. એટલું સહસાગ્ય !’

સુધાએ હાત પાછો ન ખેંચ્યો. વિનયે પોતાના હોઠ પર એ હસ્ત લગાડ્યો.

‘ત્યારે હવે રજા ?’ અન્તે સાવધ થતાં વિનયે કહ્યું, ‘જરા ફરી આવું.’

‘પાછા ક્યારે આવશે વિનય ?’ સુધાએ વિનયનો હસ્ત ખેંચતાં કહ્યું.

‘હમણાં ફરીને પાછો આવીશ. ત્યાં સુધીમાં રબની પણ આવી જશે.’ સુધાના કપાળ પર આવેલી લટ ઉંચી કરતા વિનયે કહ્યું

‘વહેલા પછા આવજો હાં ?’

વિનયે નયનધીજ જવાબ આપ્યો સુધા એને જતો જોઈ રહી.

*

*

*

વિનય ચોપાટી પર ફરી, અંધાર થતાં રબનીને ઘેર જવાનો વિચાર કરતો હતો ત્યાં અચાનક સામેથી આવતા ચંદ્રવદન ઉર્ફે શશિવદન પર એની નજર પડી.

‘કેમ ચંદ્રવદન ?’

ચંદ્રવદન ચમકી ઉભો રહ્યો.

‘કેમ વિનય ? મને શશિવદનને તે છુમ મારી ?’ વિનયને આપ આપવા ચંદ્રવદને કહ્યું.

‘હવે રાખ ચંદ્રવદન ! તું મને ઉઠા નહિ લખાવી શકે ?’

ચંદ્રવદને જોયું કે વિનય એમ ભરમાઈ જાય એવો કાચો નથી એટલે તરત ખીજી યુક્તિ યોજતાં બોલ્યો, ‘જો વિનય ! તું બધુંજ જાણે છે, તો પછી એક વાત કશું ?’

વિનય ચંદ્રવદનની એકદમ બદલાયેલી વર્તણૂક જોઈ જરા વહેમાયો.

‘એટલે ?’

‘તું શું કરવા મારી પાછળ આકુ આપને મંડ્યો છે ?’

‘શાખાશ્ચ ચંદ્રવદન ! ત્યાં એકનો ભવ બાળા, હવે અહિં સુધાને ફસાવવા અને રજનીને ભિખારી બનાવવા મથી રહ્યો છે !’

‘પણ એમાં તને શું ? હું અને રજની જાણીએ ! રજની મને બિલકુલ ઝાળખતો નથી’ અને ચંદ્રવદને ખીજો પાસો ફેંકતાં ઉમેયું, ‘જો તને પણ નાણુંનીજ જરૂર...’

‘ચંદ્રવદન ! ખસ કર !’ વિનયે ઉકળી જઈ કહ્યું, ‘તારા જેવો નીચ તું મને ન સમજશ ! રજની મારો મિત્ર છે. એને બચાવવો એ મારો ધર્મ છે. તને ઝાળખવા પેલા ફેટાની નિશાની પણ લઈ આવ્યો છું સમજ્યો ?’

વધુ ચર્ચામાં કસ નથી એમ સમજી ચંદ્રવદને વિનયના ગજવા તરફ અચાનક તરાપ મારી, વિનય તરત સાવધ થયો. ચંદ્રવદનનો હસ્ત તરછોડવા એ મથ્યો પણ ચંદ્રવદનનો હસ્ત મજબુત હતો, અને મુઠ્ઠી વાળેલી હતી. બે હાથે મથીને જેમ તેમ એણે ચંદ્રવદનનો હસ્ત ખસેડ્યો પણ તેમ કરતાં એના હાથમાં વિંછીના ડંખ જેવી વેદના થપ્. જેત જેતાં હાથમાંથી લોહી નિકળતું જણાયું. ચંદ્રવદનના હાથમાં નાની છરી હતી, જે છરીની અણી વિનયને લાગી હતી.

‘બદમાશ ! આખરે તારી જાત પર ગયો ?’ વિનયે ગજવામાંથી ફમાલ કાઢી જખ્ખી હાથ પર વિંટાળતાં કહ્યું, ‘તું આટલો બધો નીચ હશે એ તો આજેજ જાણ્યું. અહિં ગજવામાં તારો ફેરો લાવું એવો કાચો હું નથી. એ તો ઘેર તિજેરીમાં સહિસલામત પડ્યો છે ! જા ! કાળું કર !’

ચંદ્રવદન અંખવાણો પડી ગયો. પોતાની ખાજી ધુળમાં મળતી જોઈ ધણે ગુસ્સે થઈ ગયો હતો. કોઈ ઉજ્જડ જેવું સ્થળ હોત તો વિનય પર પુરો બદ્દો લઇનેજ જતે, પણ સામેથી આવતા પોલીસે એના હૃદયમાં ગભરાટ ઉપજાવ્યો અને વંજો માપી ગયો.

જખ્ખી હાથપર ફમાલ સખત લપેટી, ગાડીમાં બેસી વિનયક્રાન્ત રજનીના ઘર તરફ જવા ઉપડ્યો.

પ્રકરણ—૧૪ મું.

વિનય—સુધા.

વિનય જ્યારે રજનીને ઘેર પહોંચ્યો ત્યારે અંધારું થઇ ગયું હતું. લોહી વહેતું તદન બંધ થયું ન હતું. રમાલ પણ લાલ થઇ ગયો હતો. ઘરમાં જઇ એક પુરશીમાં એણે પડતું નાખ્યું. રજનીએ વિનયને શાંત બોલ વિરમય પામી પુછ્યું, ‘વિનય !’

બોલતાં બોલતાં રજની વિનય પાસે ગયો. જુએ છે તો વિનયના હાથે રમાલ લાલ લાલ થઇ ગયેલો હતો. ‘આ શું વિનય ? ક્યાંથી વાગ્યું ?’

‘રજની !’ વિનયે શ્વાસ ખાતાં કહ્યું, ‘તારા ચંદ્રવદનની પ્રસાદી !’

‘કાણે-ચંદ્રવદને એટલે શશિવદને માર્યું !’ રજનીએ વિરમય પામી પુછ્યું, ‘મને એનાથી સાવચેત રહેવા કંઈ ચિઠ્ઠી તેં મોકલાવી હતી ને ?’

એટલામાં સુધા અંદર આવી. વિનયના હાથે રમાલ વિંટળેલો બોલ એ પણ વિરમય પામી.

‘સુધા !’ રજનીએ કહ્યું, ‘જો આ શશિવદને વિનયના હાથ પર ધા કર્યો છે ! પહેલાં તું એનો ધા ધેંધ પાટો બાંધ અને રામાને રહા બનાવવા પણ કહીતી આવજો. પછી બધી વાત કરીશું.’

ધડકતે હૃદયે સુધા પાછી ફરી. વિનયને એને લીધેજ આ સહેલું પડ્યું હશે એમ કદપી, ઓશિયાળી જેવી થઇ ગઇ. તરત વિનયનો ધા ધોઇ નવો પાટો બાંધ્યો. લોહી વહેતું બંધ થવાથી વિનયમાં થોડીક સ્ફુર્તિ આવી. રામો રહા લાગ્યો એટલે સર્વેએ પીધી. વિનયે પછી સર્વ વાત કરી. રજની અને સુધા તો આભાજ બની ગયા. પોતે અદમાશિના હાથમાંથી ફસાતા અચ્ચાં એ જાણી, ઉભયના મનમાં વિનયના મિત્ર-પ્રેમ માટે પુષ્કળ માન ઉત્પન્ન થયું. વિનયની અકસ્માત મદદ ન આવી હોત તો કદાચ આજે પરલાવાનો વારોજ આવ્યો હોત.

‘આજે બપોરે એ મને એવાજ વહેમ પડે એવા ખત પર સહા કરવાને કહેતો હતો.’ રજનીએ કહ્યું, ‘એટલે એક નવા ધંધામાં મારે પચ્ચીસ હજાર જેટલી મુડી રોકવાની અને વ્યવસ્થા એના હાથમાં પચ્ચીસ હજારની રકમ નાનો ન કહેવાય. હું જરા વિચારમાં હતો ત્યાં તારી ચિઠ્ઠી આવી. એટલે બચી ગયો.’

‘ખરો આભાર તો વિનયકાન્તનો માનવાનો સુધાએ કહ્યું.

‘વાહવાહ ! એમાં મેં શું વધારે કર્યું ?’ વિનયે વિનયતા પુર્વક કહ્યું, ‘હું તો નિમિત્ત થયો. પાડ તો ધધરનો કે સર્વ સીધું હતું.’

વિનયે ઘેર જવા ઇચ્છ્યું હતું પણ રજની અને સુધાના આગ્રહને

લીધે એ ખ્યાલ જતો કરવો પડ્યો હતો. એને ખૂબ લાગ્યું ન હતું, છતાં સંપૂર્ણ આરામ થતાં લગભગ બે ત્રણ દિવસ નીકળી ગયા. સુધા જાણે પોતાનેજ લીધે વિનયને આ ખમવું પડ્યું એ ખ્યાલ મનમાં વારંવાર આણી, ખરા દિલથી ચાકરી કરતી હતી. ત્રીજે દિવસે રજની ઓરીસ ગયો અને રમણને પણ વિનયના જખમી થયાના સમાચાર જણાવ્યા. પોતે સાંજે જતી વખતે એને તેડવા આવશે એમ રજનીએ કહ્યું હતું. રમણ અણુને એ સમાચાર જણાવવા ગયો અને એ અને અણુ વિનય-કાન્તના ઘર તરફ સીધાજ ગયા. રજનીને ઘેર મળવાનું નક્કી કર્યું હતું એ ખ્યાલ ન રહ્યો.

ઘરમાં વિનય અને સુધા એકલાજ હતા. સંખ્યાકાળ થઇ ગઈ હતી ઊગતા ચંદ્રના કિરણ ખારીમાંથી વિનયની શેય્યા પર પડતા હતા. પાસે સુધા બેઠી હતી.

‘ત્યાં શું બેઠ રહ્યા છો વિનય?’ વિનયના કપાળે હસ્ત ફેરવતાં સુધા બોલી. ‘સુધાનું મુખ.’ કપાળ પર આવેલા સુધાના હસ્તને પોતાના હસ્તથી રખેને જતો રહે—ગુમાઇ જાય એવી ખીક હોય એમ દાખી વિનયે કહ્યું.

‘પણ સુધા તો તમારી પાસેજ છે ને?’

‘હું પણ એથીજ બેઠ રહ્યો છું કે મારી પાસે બેઠેલી સુધાના મુખ સામે હરિદાસ કરતો કયા મુખનો પ્રકાશ આવી રહ્યો છે?’

‘ત્યારે ત્યાંજ બેસા કરો!’ કૃત્રિમ કોષ કરતાં સુધા બોલી.

‘તું શાન્ત બેસી રહે ત્યારે મારે પડ્યા પડ્યા કરવું શું?’

‘શું બોલું? વાતો કહું!’ સુધાએ કહ્યું, ‘એક હતો રાજ એને સાત રાણીઓ...’

‘તું તો જાણે નાના છોકરાંને ઉધાડવાની વાત કરે છે! હું તો એમ કહેતો હતો કે પેલું ‘આશ્ચા’નું ગીત ગાને?’

‘તમને એ ગીત ગમ્યું કે શું?’

‘સુધે! એ ગીત તો આપણું ‘તારણહાર’ નિવડ્યું! એ દિવસેજ હું ચંદ્રવદનને ઓળખી શક્યો. એણે ના આપણા ‘પુનર્નિલન’નો યોગ આણ્યો.’

સુધાએ ધીમા સ્વરે એ ગીત ઉપાડ્યું. જાણે સુધાના મુખની વાણીનું પાન કરી રહ્યો હોય તેમ વિનય એકાગ્ર ચિત્તે સાંભળી રહ્યો.

‘સુધે!’ ગીત પૂરું થતાં વિનય બોલ્યો, ‘તે દિવસે તો મને લાગતુંજ હતું કે મારે પણ ‘મૃગજલ’ પાછળ દોડતા મૃગની જેમ તારા સ્નેહ મારે જાણે જાંદગી ભર વ્યર્થ દોડવું પડશે!’

‘અને હળુ કાને ખબર કે નહિજ દોડવું પડે?’ ‘સુધાએ આંખો મચકાવતાં કહ્યું.

‘હવે તો!’ સુધાના હસ્તને પોતાના મુખ પર લગાડતાં વિનયે કહ્યું, ‘આ હસ્તને છોડવાનો નથી!’

‘ચાલો હવે સુધા જાઓ! માંદા માણસે બહુ ખેલખેલ ન કરવું જોઈએ. નહિ તો પાછી તબિયત બગડશે!’

‘તારા જેવી ચાકરી કરનાર હોય તો જીંદગીભરની ખિમારી પણ અધરી ન લાગે! ખરું ને સુધે?’

નક્કો કર્યા પ્રમાણે રજની રમણને તેડવા ગયો ત્યારે રમણ ઘેર ન હતો. ‘હમણાંજ તમારા ઘર તરફ જવા હિપડ્યા!’ એમ નહિનીએ કહ્યું.

રજનીએ નહિનીને પહેલ વહેલી જોઈ. એનું નામ સાંભળ્યું હતું, પણ એને જોઈ ન હતી.

‘રહા પીનેજ જાઓને!’ જવા માટે ઉઠતા રજનીને નહિનીએ વિવેક દર્શાવ્યો. રજની એ વિનંતી ન ઠેલી શક્યો.

‘તમે તો સુધાને મળવા આવતાજ નથીને?’ કંઈક ખેલવું જોઈએ એમ ધારી રજનીએ રહા પીતાં કહ્યું.

‘આવીશ! સુધા બહેનને કહેજો કે સંભાર્યા છે!’

‘ઠીક!’ કહી રજ લઈ રજની જવા હિપડ્યો. અનાયાસે રસ્તામાંજ અરણ્ય રમણ ભેગા થઈ ગયા સર્વ સાથે ગયા.

દીવાનખાનામાં બંનેને ખેસાડી રજની વિનયના રૂમ તરફ ગયો. ત્યાંનું દૃશ્ય-એ દિવ્ય દૃશ્ય જોઈ એ ઘડીક બારણામાંજ રથબી ગયો સુધાનો હસ્ત વિનયના હસ્તમાંજ હતો. ઉભય ચંદ્ર તરફ જોઈ રહ્યા હતા.

‘વિનય!’

વિનય અને સુધા ચમક્યા, સુધા રજનીને જોઈ સ્તરમાત્ર ગઈ.

‘દુનિયામાં લગ્ન પછી ગાંડા કાઢનાર દંપતી કદાચ ધણી મળી આવે પણ લગ્ન થતાં પહેલાંજ આવાં ટાયલાં કરનાર જોડાં તો જવશ્લેજ મળી આવે!’ રજનીએ મસ્કરી કરતાં કહ્યું.

‘તમે પણ શું રજનીભાઈ?’ સુધાએ સ્તરમાત્ર કહ્યું.

‘ત્રીએ અરણ્ય અને રમણ તારી ખબર લેવા આવ્યા છે!’ રજનીએ કહ્યું, ‘પથારીમાંથી ઉદાશે કે એ લોકોને અહિંજ ખેલાવું?’

‘આ ઉદ્યો ને!’ કહેતાં છત્રંગ મારી વિનય ઉભો થઈ ગયો અને રજની સાથે ત્રીએ દીવાનખાનામાં ગયો.

‘કુમ છે હાથે હવે?’ વિનયને અરણ્ય પુછ્યું.

‘અરે બીચારો માંડમાંડ ઉઠવા.....’ રજનીએ આંખ ચમકાવતાં કહેવા માંડ્યું.

‘એ તો જોડું કહે છે!’ વચમાંજ વિનય બોલી ઉઠ્યો, ‘હવે તો ઘણો આરામ થઈ ગયો છે! રજનીને ઘેર મક્કતું ખાઈ પીને પડી રહેવાનું મને એટલે પછી કોણ જાણી જોઈને ઇચ્છે કે જલદી સાફ થઈ જાય?’ વિનયે પણ રજની તરફ જોઈ હસતાં હસતાં કહ્યું.

‘પાકો બદમાશ એ ચંદ્રવદન નિકળ્યો ત્યારે!’ અરણે કહ્યું.

‘હારે! એ તો વિનયના પ્રતાપેજ હું બચી ગયો.’ રજનીએ કહ્યું અને સર્વ વાત કરી.

‘વિનયકાન્તે ઠીક હોય...’ રમણે કહ્યું.

‘પણ કોણે કહ્યું કે મને ઠીક નથી!’ વિનયે વચમાંજ કહ્યું.

‘તો ચાલો સિનેમા જોવા ઉપડીએ! ટોલરોયની પેલી જાણીતી Resurrection ઉપરથી ફિલ્મ છે!’ રમણે કહ્યું.

સર્વને એ સુચના પસંદ પડી એટલે સિનેમા જોવા ઉપડ્યા.

એક લાઘવ્ય પત્રનો અમારી વાર્તાના પુસ્તકો વીધે મત.

પરણ્યા પછીની પંચાત અને દીલાવર દુશ્મન.

પ્રગટ કર્તા—રતનશાહ એફ. અચારીઆ, ટે. નં. ૩૮૦-૩૮૪ કાફડ મારકીટ મુખ્યાર્થ. દરેકની કૌમત બે આના.

લોકપ્રીય ફેવરીટ માસીકના અધીપતી મી. અચારીઆ વાંચક વર્ગને હંમેશા કાંઈ મજેનો અચાર ખાવાને માટે આપ્યાજ કરે છે. અચાર સુધીમાં નાની નાની વારતાઓનું એક સંગ્રહસ્થાન એમણે ઉભું કર્યું છે. અને તેમાં ૭૫ પુસ્તકો બહાર પડ્યાં છે. ઉપલા બે પુસ્તકોથી અહીં તેમાં હિમેરો થાય છે. એમનો હેતુ આ દરેક ગ્રંથમાં સાફ છે. ટુંકી વારતા આપવી, સસ્તી વારતા આપવી, દીલ બહેલાવી નાંખે એવી વારતા આપવી અને ધડીચપકો મનરંજન થાય એવી ટુંકી અને ટચ-એક સળંગ વારતા આપવી. કોઈવાર ડીટેક્ટીવ વાર્તા આપવી તો કોઈવાર હીંદુ, પારસી, મુસ્લીમ સમાજની વારતા આપવી. આવી રીતે એમણે અનેક પ્રકારની વાર્તાઓ બહાર પાડી છે. ત્રણ નાં કે ત્રણમાં એક કલાકનું હેરીયું લેવું હોય અને તેટલામાં એક વારતા વાંચી લેવી હોય તો અચારીઆની વાર્તાજ છે.

એજ હેતુ ધ્યાનમાં રાખીને ઉપલી બે ચોપડીઓ લખવામાં આવી છે. પરણ્યા પછીની પંચાતમાં વરથી છુપાવેલી વાતનું પરીણામ શું લાવે છે, આવે છે તે પુરવાર કરવામાં આવ્યું છે. પારસી સંસારની તે વારતા છે, અને તે બોધક છે. બીજી વાર્તા દીલાવર દુશ્મનમાં ખામલા દોસ્ત કરતાં દીલાવર દુશ્મન કેટલો બધો કહેવાય, તેનો અર્થ જીતાર આપવામાં આવ્યો છે.

આ બંને નાનકડી ચોપડીઓ વાંચકને પસંદ પડશે એમ હું માનું છું.

સાંજ વર્તમાન, મુંબઈ, તા. ૧૪ મી જુન ૧૯૩૬.

પ્રકરણ ૧૫—મું.

પશ્ચાતાપ.

“હા! પસ્તાવો વિપલ આણું;
સ્વર્ગથી ઉતર્યું છે,
પાપી તેમાં સ્મનલિત થઇને,
પુણ્યશાળી બને છે.”

થીયેટરમાં અરણ્ય અને વિનય સાથે સાથેજ બેઠા હતા, રજનીને ઘેર 'પાર્ટી' હતી તે દિવસથીજ એ બન્ને વચ્ચે ઠીક મૈત્રી જન્મી હતી.

શીલમ શરૂ થઈ, નાયક-નાયિકાના પ્રેમ પ્રસંગો અને પછી વિયોગ. નાયક અન્ય યુવતીઓનાં મોહમાં પોતાની પ્રેમીકાને વિસરી જાય છે. નાયિકા, જોણે પોતાનું સર્વસ્વ, કૌભારતત્વ સુદ્ધાં નાયકને પોતાના પ્રેમીને સમર્પ્યું હતું તે આશામાં દિવસો કાઢે છે. એનામાં ગર્ભવતીના ચિન્હ જણાતાં સર્વ તીરસ્કાર કરે છે એટલે એ પોતેજ ગૃહત્યાગ કરીને જતી રહે છે.....

‘ઈન્ડરવલ’ પડ્યો.

શીલમની વિચિત્ર અસર અરણ્યના હૃદય પર થવા માંડી હતી. પૂર્વ-કાળનાં સ્મરણોથી ઉપાની યાદ તાજી થવા માંડી હતી. પોતે પણ ઉપાને એમ પ્રેમમાં ફસાવી હતી અને અંતે નિરાશ બની ઉપાએ પણ ગૃહત્યાગ કર્યો હતો. આત્માદ મળતાપણું આવતું હતું, જાણે એના પોતાનાજ જીવનની શીલમ લેવાઈ હોય તેમ.

શીલમનો બાકીને ભાગ ચાલુ થયો.

નાયિકા પ્રસવ પછી એક ટેકાણે ચોરીના ‘કેસ’માં સપડાય છે. એને હવે પુરોની પાશવવૃત્તિ તરફ સખ્ત અણુગમે ઉત્પન્ન થયો હતો. નિરાશ થયેલા હૃદયને નિરાશા વિસ્મરણ કરાવવા એ હવે સ્વચ્છંદ જીવન ગાળવા માંડે છે. કર્મવશાત્ એના ‘કેસ’ની ‘ન્યુરી’માંનો એક એનો પૂર્વનો પ્રેમી પણ હતો પ્રેમીએ પ્રેમીકાને ઓળખી. એને મળી પોતે પશ્ચાતાપ બતાવી પરણી સાથે રહેવા કહ્યું થાય છે, પણ પ્રેમીકા જેને હવે જગત્ પર તિરસ્કાર ઉપજે છે તે ના કહે છે. ‘ન્યુરી’ના સભ્ય તરીકે પ્રેમી પ્રેમીકાને બચાવવા મથે છે, પણ અંતે એને સજા થાય છે. પોતાના પ્રાપના

પ્રાયશ્ચિત્ત તરીકે પ્રેમી પણ પ્રેમીકા સાથે સળ ભોગવવા જાય છે. શ્રીફળ કરણ અંત આણી ખલાસ થાય છે.

અરણ્યનું ચિત્ત સંપૂર્ણ ચગડોળે ચઢી જાય છે. પશ્ચાતાપનો અગ્નિ જોનું હૃદય પણ પ્રગળી રહી હતો. એ ચોતરફ ઉપાનું મુખજ જોઈ રહી હતો.

“કેમ શ્રીફળ કેવી લાગી?” વિનયે અરણ્યને પૂછ્યું. “કાણુ ઉપા?” અરણ્યે જોભાનમાં પુછ્યું.

વિનય પણ ચમક્યો. ઉપા કાણુ અને શ્રીફળને એની સાથે શો સંબંધ? એની માસીને ત્યાં પણ મુંઝવે આવતી દ્રેષનમાં ઉપા નામની એક યુવતી આવી ચઢી હતી.

‘ઉપા કાણુ?’ વિનયે પુછ્યું.

‘હે? કંઈ નહિ’ અરણ્યને વરતુસ્થિતિનું ભાન થયું.

સર્વ બહાર નિકળ્યા ને ઘેર જઈ, રહા નાસતો કરી સર્વેએ છુટા પડ્યું એમ દ્યુએ એટલે ટામમાં સર્વે બેઠા. વિનય અને અરણ્ય સાથેજ બેઠા હતા. અરણ્યનું હૃદય હજી અસ્વસ્થજ હતું. એનાથી ન રહેવાયું એટલે એણે સર્વ વાત વિનયને કરી. વિનયે એની માસીને ત્યાં આવી ચઢેલી ઉપા વિષે પણ વાત કરી. અરણ્યને વહેમ પડ્યો કે કદાચ એની ઉપા હશે? શું ઉપા આવી હશે? એને મળશે? રજનીને ત્યાંથી રહા પાણી પી કરીને પછી અરણ્યે વિનયની સાથે એની માસીને ત્યાં જવું એમ અરણ્યે નક્કી કર્યું.

‘પણુ એણે કંઈ વાત પોતાની કરી હશે ને?’ અરણ્યે પૂછ્યું.

‘ના, એ વિષે કંઈપણ કહેતી નથી. પોતે એકલી નિરાધાર છે એટલુંજ. પછી માસીને દયા આવી એટલે પોતાને ઘેર લઈ આવ્યા,’ વિનયે કહ્યું.

રજનીને ઘેર જઈ સર્વે રહા પાણી પી લઈ, છુટા પડતાં પહેલા અપ્પા મારતા બેઠાં હતાં ત્યાં રમણને શોધતો એનો રામો આવી ચઢ્યો.

‘કેમ રામા? આમ બેઠાકળા જેવો કેમ આવ્યો?’ રમણે પૂછ્યું.

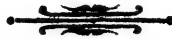
‘શેઠ.’ શ્વાસ ખાતાં રામાએ કહ્યું; ‘નલિની બહેન રહાંજે એકલાં હતાં એટલે ધડીક મન છુટું કરવા ચોપાટી ફરવા ગયાં હતાં. ત્યાંથી મોટરમાં પાછા આવતાં એક ઉપા બહેન કરીને સી મોટરની અડફેટમાં આવી ગયાં.

વાચું બહુ નથી, પણ હજુ અકસ્માતની બમણામાં પૂર્ણ શુદ્ધિમાં નથી આવ્યાં એટલે ખેંચે તમને તેડવા મને મોકલ્યો.'

'કોણુ ઉપા ?' અરણ્યના હૃદયમાં પ્રશ્ન ઉઠ્યો. 'મારી ઉપા તો નહિ હોય ?'

વિનય પણ એજ વિચારમાં પડ્યો, એની માસીને ત્યાં હતી તે ઉપા તો નહિ હોય ?

રમણ સાથે અરણ્ય, વિનય, અને રજની પણ ગયા. સુધા પણ એકલી પડવાથી એ લોકો સાથે ગઈ !

પ્રકરણ—૧૬ મું.

અકસ્માત.

“જગ હૈયાં ખોલી ખોલી બુઓ,
હૈ રે હૈ રે ઘાવ
કોણુ કળે આ શુન્ય જગતમાં,
ભાંગ્યા હૈયાના રનેહ રે ?”

“હૈયાનાં ઘાવ”—(બખરદાર.)

સ્કાંજના ચોપાટીની રેતીમાં ઉપા ફરતી હતી. વાંચક, એજ આપણી વાતોની નાયિકા ઉપા હતી, જેને અરણ્ય લમલગ ત્યજી દીધી અને જે અરણ્યનો માર્ગ મોકળો કરી આપવા, ગૃહત્યાગ કરી મુંબાઈ આવી હતી અને ગત પ્રકરણમાં જણાવ્યા પ્રમાણે વિનયની મારીને ત્યાં રહેતી હતી. એ હજુ અરણ્યને મળી શકી ન હતી તેમજ એનો પત્તો પણ મેળવી ન શકી હતી, અને આવા મોટા શહેરમાં અખણાને પત્તો મેળવવો મુશ્કેલ થઈ પડે ને ?

“રડેલાને હસાવે તું !
અપાવી આશ અંતરમાં !
હસાવી રડાવે તું !
કુખાવી ઈ નિરાશામાં.”

‘અરણ્ય !’ ઉપરોક્ત ગીત માતી ઉપા મનમાં બખડતી હતી. ‘તમેજ મુંબઈમાંજ છો. હું પણ છું’, છતાંય કેમ જાણે ઘણા દુર વસતા હોઈએ

૫૮] આ, મેં એ મસાહો ૩. ૪ થી વધુ દેનારને ફરિયાદો બે આના કમી, અચ્ચારીયા.

તેમ મળી શક્યા પણ નથી. પણ અરે, હું પણ કેવી મુખ? છું? ક્યાં હું, ક્યાં અરણ્ય અને નલિની? એક વખતના હૃદયેશ અરણ્ય! એક વાર, ફક્ત એકજ વાર તમારું મુખ જોવાનું મને અને પછી મૃત્યુ પણ મને આવકારદાયક થઈ પડશે, મૃગજલ જેવી ખોટી આશા ક્યાંય ફળી સાંભળી છે?"

દરિયામાં મોજાં અને તેમાં તથાઈ આવતી વસ્તુઓ તરફ ઊંધા જોઈ રહી.

"એમ કરતાં આ દરિયામાંજ સમાઈ જાઉં તો?" પુનઃ વિચારમાળાને મથકો ફરવા લાગ્યો, 'પણ દરિયો પણ મારા જેવી દુઃખીને સંધરવા કયું જ નહિ થાય. થોડો વખત એના ઉરમાં સમાવી, પછી આ તથાઈ આવતી વસ્તુઓની જેમ મારું મુઠકું કાઢ કિનારે લાવીને નાખશે.

'અને પછી બીજો દિવસે સવારના છાપમાં—

"આપઘાત કે અકસ્માત?"

"એક હિન્દુ યુવતીનું મળી આવેલું શબ!"

વિગેરે વિગેરે રસભરપૂર મથાળાં આવે, લોકો કુતુહલ પામી વાંચી

સ્ત્રીઓનાં દરેક જાતનાં દર્દો માટે જગમશાહુર
સર્વોત્તમ શક્તિવર્ધક દવા

મહિલા જીવન

વધારે પડતો કે અનિયમિત અટકાવ, પ્રદર, લોહિવા, રુદોષ, શરીરનું ધોવાવું. પેટમાં થતો દુઃખાવો, કમરમાં થતી દાટ, છાતીમાં ગભરામ થવી, જીવ જળ્યા કરવો. એચેની, ઝીણો તાવ, અશક્તિ, હિસ્ટીરીયા, જ્ઞાનતંત્રોઓની નળખાઈ, ગેજો ચઢવો, માથું કાયમ દુખ્યા કરવું, હાંફ ચઢવી, અન્ન પર અરુચી, ઉઠ્ટી, ખાંસી, રતવા, ઝાડાની કમજીયાત, ગર્ભાધાનમાં વિઘ્ન ઈ. દરદો માટે અકસીર પુરવાર થયેલ છે. સુવાવડ પહેલાં યા સુવાવડ પછી યા સુવારોગમાં આપવાથી શરીર તંદુરસ્ત અને રૂઝપુઝ બને છે. કો. ડા. ૨), ત્રણ સીસીના ૩૫, ટ. ખ. જીલ્લો. ૨૭. ટ્રેડમાર્ક 'જેનસ' નં. ૩૦૨, દરેક શહેરમાં જાણીતા દવાવાળાને ત્યાં મળે છે.

ખનાવનાર:—જે. એન. શેઠના. નહિઆદ.

હિન્દુસ્તાનના સોલ એજન્ટ:—શ્રીમનલાલ પી. શાહ.

ગોવિંદ બીહારી, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨.

જશે, કંઈ કંઈ તકો ખાંધશે. એ બોકોમાં જાણે અગમણે અરણ્ય પણ કદાચ હોય. જાણું વંચાઈ ખુણામાં સ્થાન પામશે અને ખીજે દિવસે એ બનાવ ભૂતકાળનો બની બૂલાઈ જશે. જન્મતાંથી એક વ્યક્તિનું એમ અસ્તિત્વ ઝોણું થશે. “અગમણી હિન્દુ યુવતી” તરફ કોઈ કોઈ ઉદારતાઓ દિલ-સોજી પણ દર્શાવશે; પુનઃ પોતાના કાર્યમાં લીન બની, એ વાત બુલી જશે અને ખલાસ.’

જાણે શીલમમાંનું ચિત્ર જોતી હોય તેમ ઉપલા સર્વ ખ્યાલો ઉપાની દષ્ટિ સમક્ષ દરચોની જેમ તરી રહ્યા. ઉપા ધડીક કંપી ગઈ.....

×

+

+

મનને શાન્તિ મળે એ ઇચ્છાથી નલિની ચોપાટી પર ફરવા આવી હતી. આજેજ એને આટલા બધા દિવસોમાં એકલાપણું લાગતું હતું. ધણીવાર કંઈપણ ખાસ કારણ ન હોય છતાંય, કોણ જાણે કેમ, આપણું ચિત્ત ચક્રોળે ચઢી, નિરાશ થઈ જાય છે. રહાંજ થઈ ગઈ અને જરા અંધારું થતાં, ઘરે જવા એ મોટરમાં બેઠી. મોટર શરૂ થાય ત્યાર પહેલાંજ એક યુવતી, મોટરની અડકટ લાગી હોય કે પછી ચક્કર આવ્યા હોય, મોટરની આગળજ બેઠાન થઈ પડી. મોટરની અડકટ લાગી હશે એમ ધારી, નલિનીએ સમયસૂચકતા વાપરી એ યુવતીને મોટરમાં લઈ લીધી.

ઘેર આવી ડોક્ટરને બોલાવ્યો. ‘કાંઈ ખાસ ગંભીરવા જેવું નથી’ કહી ડોક્ટરે દવા લખી આપી. શી ગળવામાં મુકી રસ્તે પડ્યો. દવા મંગાવી નલિનીએ ઉપાને-તે યુવતી ઉપાજ હતી-પાછ, પણ અકસ્માતની શ્રમણને લીધે એ હજી પૂર્ણ શુદ્ધિમાં આવી ન હતી. એટલેજ નલિનીએ રમણને તેડવા રામો મોકલ્યો હતો.

પ્રકરણ—૧૭ મું.

“પુનર્મિલન”

“આ પ્રેમ સંસારી તણે,

તુજ-તેજ જેવો છે નકી;

એ અમૃતે શું ઝેરનાં,

બિન્દુ ભર્યાં વિધિએ નથી?”

—કલાપિ.

રબનીને ત્યાંથી નિકળેલી સર્વ મિત્રમંડળી ન્યારે રમણને ઘેર આવી

ત્યારે પણ ઉપા હજુ પૂર્ણ જ્ઞાનમાં આવી ન હતી. નલિનીના ખાટલા પર ઉપા સૂતી હતી. પાસેજ નલિની બેઠી હતી.

‘કોણ ઉપા ?’ સૌથી આગળ આવેલા અરજીની નજર પડતાં તે બોલી ઉઠ્યો.

ઉપા એ સ્વર સાંભળી તરત જ્ઞાનમાં આવી, નયનો ઉઘાડતાંજ સામે અરજીને જોયો. શું આ સત્ય હતું કે સ્વપ્ન ? એણે ફરી આંખો ખંધ કરીને ઉઘાડી. ના, સ્વપ્ન ન હતું. સત્યજ હતું, સાચેજ અરજી ઉભો હતો.

‘અરજી !’

અરજી સ્વર ઝોળાળ્યો. એનીજ ઉપા હતી. વસ્તુસ્થિતિનું જ્ઞાન બૂલી જઈ તરત એ ઉપાના માથા આગળ ખાટલામાં બેસી ગયો અને ઉપાનું મસ્તક પોતાના ખોળામાં લીધું. ઉપાના હૃદયમાં ડુબો કરાધ આવ્યો અને અરજીના ખોળામાંજ મુખ ઢાંધી રડવા લાગી.

નલિની તો આ દશ્ય જોઈને આભીજ બની ગઈ. ઉપા કોણ અને અરજીને એની સાથે શું સંબંધ ?

‘અરજી,’ વિનયે કહ્યું, ‘આજ ઉપાખહેન મારી માસીને ત્યાં હતી !’

‘એજ મારી ઉપા છે,’ અરજી કહ્યું, ‘આજ અકસ્માતજ ‘પુનર્મિલન’ થયું

‘પણ આ બધું ગોડબંગાળ જેવું શું છે ?’ રજનીએ પુછ્યું.

‘જુઓ હજુ સૌ વાત કરે !’ વિનયે કહ્યું. સર્વ ઇતેઝારીપૂર્વક એને સાંભળી રહ્યા. અરજી-ઉપાનો પુર્વ ઇતિહાસ, જેવો અરજી કહી હતો તેવો વિનયે સંભળાવ્યો. નલિનીએ પોતાના બાગ્યાકાશમાંથી અરજીને આથમતો જોયો, પણ સાથે સાથે ઉપાનું ગરિબકું મુખ જોતાંજ, એને એ આઘાત બહુ અસહ્ય ન બણાયો. કદાચ આજ મોટરના અકસ્માતમાં ઉપાનું મૃત્યુ થયું હોત તો એની હત્યાનો દોષ પોતાને લાગત એટલુંજ નહિ, પણ અરજીને મળ્યા સિવાય ઉપાનું મૃત્યુ થયું હોત તો ઉભયની સ્નેહ હત્યાનો દોષ પણ લાગત.

નલિની સામે માંટ માંડી જોવાની અરજીમાં હવે ફિંમત ન હતી. પોતાને કેવો નીચ ધાર્યો હશે એ ખ્યાલથી શરમ આવી ! એનાથી મોટું હૃદય થવું ન હતું. ઉપાને વસ્તુસ્થિતિનું જ્ઞાન મોડું મોડું થતાં, એણે અરજીના ખોળામાંથી પોતાનું માથું લઈ લીધું.

‘બેને!’ ઉપાની પાસે જઈ નલિનીએ કહ્યું, ‘કહે બેને કે નરસાંમાંથી પણ કોઈ વાર સાઈ નિપજે છે. આજના અકસ્માતે અન્તે પરિણામ સાઈ આવ્યું. પ્રભુ હવે તમને બન્નેને સુખી રાખે.’

અંતે જે દિવસે અરણ્ય-નલિનીના લગ્ન થયા હતા તેજ દિવસે ઉપા-અરણ્યના લગ્ન થયા. અને એમ વિખુટા પડેલા રનેલી આત્માઓનું ‘પુનર્મિલન’ થયું, નવનિધરાય અને મધુલક્ષ્મીને પણ ખોલાવવામાં આવ્યા હતા. ઉપા પાછી મળી એટલે એ લોકો પણ ખુશ થયા અને અરણ્યના લગ્ન બદલ સંમતિ સહર્ષ આપી.

x

x

x

“સમાજનાં સ્થંભ” જેવા અમથા કાકા આ સમાચાર જાણતાં, તમાકુનો ફાકો મારતા બોલ્યા, હું નહોતો કહેતો? ધરમાં ને ધરમાં પતી જવું હોય તો બહાર કોઈ ન જવા દે! સાઈ થયું કે પેલા નરોત્તમની વહુ મરી જવાને બદલે જીવતી રહી મધ, નહિ તો વળી ખીજીજ ધર શોધવું પડતે!” જગતમાં ‘પરોપકારીઓ’નો કંઈ ટોટો પડ્યો છે?

શશિવદન ઉર્ફે અંદ્રવદન, તે દિવસ પછી કયાંય આદરશ્યજ થઈ ગયો હતો. એની રહેવાની જગ્યા પર “ભાડે આપવાનું છે” એવું ‘બોર્ડ’ પણ લાગી ગયું હતું. અને નીચે ખાટલી નાખી ચલમ કુંકતો પડાણુ ધર સાચવવા બેઠો હતો.

÷

÷

÷

‘નલિની!’ લગ્ન થઈ ગયા પછી અરણ્યે એક દિવસ એકાંતમાં નલિનીને કહ્યું.

‘કેમ અરણ્ય?’

‘તે દિવસ મેં તમને વચન આપ્યું હતું તે યાદ છે ને?’

‘એ કયાંથી યાદ આવ્યું?’ નલિનીને સમજ ન પડી કે શો ઉદ્દેશ હશે.

‘જાંદગી સુધી જાળવી રાખવાની એ મારી એ પ્રતિજ્ઞા.

‘હવે એ પ્રતિજ્ઞાને શું છે અરણ્ય?’ નલિની વધુ વિસ્મય પામતી હતી.

‘એ હસ્તને વધુ સુરક્ષિત હસ્તમાં મુકાયેલા હું એકદમ નહિ ત્યાં સુધી મારા હૃદયમાં એ પ્રતિજ્ઞા સ્થાપી જેમ ખુંચશે.’

‘અરણ્ય! અરણ્ય! આજે તમે સંપૂર્ણ જ્ઞાનમાં.....’

‘હા, નહિની, હું પુણ્ય જાનમાંજ છું. મારી વિનંતી માનશોને ?’

‘કઈ પણ ?’

‘તમે માન્ય કરશો ?’

‘જાણ્યા વિના અરજી કેવી રીતે.....’

‘માન્ય કરો તોજ કહું ?’ અરજી હઠ પર ચઢ્યો.

‘કબૂલ, લ્યો વચન,’ શું કરે છે તેનું જાન થાય તે પહેલાંજ નહિનીએ હસ્ત લાંબો કર્યો.

અરજીએ એ હસ્ત કન્યાદાન આપતા મામા કે બાઈની જેમ ઝાલ્યો અને નાટકમાં જેમ “સીન ટ્રાન્સફર” થાય તેમ અગાઉથી ગોઠવી રાખ્યા પ્રમાણે રજનીકાન્તને બોલાવી, રજની કે નહિની કંઈપણ કહી શકે એ પહેલાંજ એણે રજનીના હાથમાં સોંપ્યો.

‘અસ ! હવે મને શાન્તિ વળશે ! મારી પ્રતિજ્ઞા પુણ્ય થઈ.’

‘અરજી ! પણ આ...શરમાઈ જતાં રજની અને નહિની સાથેજ બોલી ઉઠ્યા.’

‘વર કન્યા આવધાન કહું કે ?’ વિનયે પ્રવેશ કરી પુછ્યું.

‘બહુ ઉતાવળો તો !’ અરજી કહ્યું. ‘હજી લૌકિક લગ્નને તો વાર છે. આ તો મેં મારું કાચું ઉતાર્યું’. તારા અને સુધાના લગ્નના દિવસેજ આ યુગલ પણ પ્રભુત્વમાં પગલાં માંડશે, સમજ્યો ?’

અરજી-ઉપાનો પુર્વ ઇતિહાસ જાણીને માણેકલાલને પણ હવે નહિનીને રજનીની સાથે પરણવામાં વાંધો ન નડ્યો. એટલેજ એમણે અરજીની એ વિનંતી માન્ય કરી હતી.

‘જો ઉપે !’ ઉપાનો હસ્ત ખેંચી, પોતાના શયન ખંડમાંથી અગા-શીમાં ઉપાને ખેંચી જતાં અરજી કહ્યું.

‘શું ?’ કહેતાં ઉપાએ ઉંચું જોયું એટલે અરજી ઉપાના ઓઠ ચુમી લીધા.

‘જાઓ જાઓ !’ શરમાઈ જઈ, અરજીની છાતીમાં મુખ ટાંકતાં ઉપા બોલી, ‘તમે તો-ગાડાંજ રહ્યા ! ખિચારો ચંદ્ર પણ શરમાઈને વાદળામાં છુપાઈ ગયો.’

+

÷

÷

વાંચક ! એ ‘પુનર્મિલન’માં આપણી નવલિકા પણ સમાપ્ત થાય છે !

સમાપ્ત.

“વાર્તા વિભાગ” નો ખાસ વધારો.

પટાલ પાણી જહેરી નાગણુ! ^{યાને}

સંકડો સીનેમા, નાટકો, વાર્તામાં ન મળે તેવી ગજબ મોજ
તથા સંસાર જીતવાની ચાવી પુરી પાડતી—
ચાલુ વાર્તા—

લખનાર—રતનશાહ એફ. અમરીઆ.

(આમલાં સાંપણી ચાહ)

પ્રકરણ—૩૩ છં.

જહાંગીરને એમ વિચારના વમલમાં પરેસો એઈ સાકર તેના ઢીલનો
ખાલ પામી ગયું! તેણીએ પોતાની રસીલી રંગીલી જીભની મીઠાસનો અને
૩ જેવા હાથની નરમાશનો પુર ઉપયોગ કરવા માંડ્યો.

“મારા જીન તમે એટલો ડિંડાણથી શું વીચાર કરોછ, મને નહીં.
કહેવ? હું તમારી નથી? મારો જીવ જીન તે તમારો નથી!” અને તે
સાંપણીની માફક તેના ઉપર વીંટળાઈ ગઈ!

હા! તડકાના તાપથી ઘી પાણી જેવું બની જાય, સોડામાં નાખતાં
બરફ પીગળી જાય તો સાકરના સ્ત્રીના ફરેખથી, ફરેસ્તા જેવો જહાંગીર
ફ્રમ નહી પીગલે? તે ધીમે ધીમે પાછો પીગળવા લાગ્યો. તેને મન સાથ
ચિચાર કીધો કે, “ઝોરીસમાં લખી થોડીક વધારાની રગ મંગાવી લેવસ,
ધણીચાણીને કાંઈ હીલ્લાં બાહણા લખી વાળશ. પણ એકવાર સાકર જેવી
મીઠી મધ મોહીણીને તો નહીજ છોડવી. જે મોંજમાં વખત ગયો તે ખરો,
પછીની વાત પછી થઈ રહેશે, જીવ્યા કરતાં જીવણું બહુ ને જોયા કરતાં
ભોગવેણું બહુ!”

આખરે, સાકરની ખાએસ મુજબ દમણ જવાનું જહાંગીરે નક્કી
કીધું. ત્યાં દરીયાની સામેજ એક હોટલ હતું. ત્યાંનો એક અવાહેદો રમ
ઝેનગેજ કીધો. અને સર્વ તૈયારીઓ કીધી.

જતી વખતે છેલ્લે દીને વાધરાએ પોતે માંગવાને બદલે ગોઠવણ મુજબ સાકરેજ પેલી મોટી જેવી રકમ માટે વાત છેડી. એને “માંગેલી રકમનો અરથો એક ભાગખી અંસસો તો મુવો દપત પરશે ને સુખથી તાંઠ આપુને રહેવા દેશે” એમ કહ્યું.

“જો જો તો ખરા, આપરે એકલાં થયું તે પછી મારા જન જાંશુને એટલો ખરચ કખી હું કરવા દેવશ નહીં. હાલમાં તો આપો, શું કરશો? કલેવલે કામ કહારી લઇયે!”

ટુંકમાં, વાધરાને રકમ મળી. અને બપોરની ત્રેનમાં સેંત્રલથી ઉપડતાં જાને પ્યારાંઓને રેશન પર તે મુકવા આવ્યો. ત્રેન ધમધમ કરતી ઉપડી, અને જહાંગીર તેમજ સાકરે છુટકારાનો દમ ખેંચ્યો.

દમણમાં તેઓએ પહેલા ચાર દહાડા તો સારી મળહ કાઢી. પેટ ભરતી તાડી, ફરવાને ગાડી, મનમમતો વાઘન ને ચોવીસે કલાક મોઢખતમાં માઈન્ડ! એટલે વધું શું જોઇયે? પણ તે મળહમાં કંઈક ખુદરતી કળ થઇ ગઈ! એટલે સાકરે હદ ઉપરાંત તાડી પી બેઅખત્યાર હોજર ભરવાથી કંઈક કોલેરાની અસર થઈ, પરીણામમાં સાકરે આખી રાત બચંકર હાલતે કહાડી, તે સીકનેસ વખતનો તેનો બકવાત અણહદ અને સહરાગાટથી પુર હતો. ઘટતી સારવાર થઇ અને ત્રીજે દીને તો પાછી તેણી ખીજાણેથી ઉઠી.

સાકરે પોતાની સીકનેસ દરજ્જાવનારો કામળ પોતાના ધન ધન ધોરી ધણીજ પર લખ્યો, વાધરાજીએ તેનો વળતો જવાબ જહાંગીરને નામે લખ્યો. તેમાં એ એવી મતલબનું લખતો હતો કે:—

“મારી વાઢદની સીકનેસમાં તમે મુરંખીએ ધણી મદારત કાઢી તે માટે તમારો સદાનો ઉપકારી છું. અને એવીજ મહેરબાની અને કાલજ સદા રાખતા રહેશો.”

થોડા દીવસ પછી જહાંગીરે તેનો જવાબ લખ્યો. જેના જવાબમાં વાધરાએ વળતો કાગળ લખ્યો તેમાં તે ખરચવા માટે થોડુંક કાંઈ મોકલવા લખતો હતો.

જહાંગીરે સાકરની સલાહથી અમુક રકમની નોટ કાગળમાં ખીડી મોકલી. વળી તેનાં જવાબમાં વાધરા લખતો હતો કે, નોટ મોકલી તે માટે આભારી છું. તમે હજીખી વધારે દીવસ રહેવો તેની કાંઈ અડચણ નહીં, પણ મારાં એક સમાં તમારાંજ હોટલમાં આવી ઉતરવાના છે એમ મને ખબર મળી છે તેથી આપણા વચ્ચેનો ભરમ બધો ખુલી જશે. અને લોકામાં ચર્ચા થશે તેથી બહેતર કે તમે ખીજે ઠેકાણે જાવો નહીં તો પાછાં ફરો તો સાહે.”

આ કાગળ વાંચી જહાંગીર ચમક્યો. કારણ કે વાધરાએ ગમે એવી ચાલાકીથી, ધમકીથી, તેના પાસથી પેલી ચીડી લખાવી લીધી હતી પણ આ છેલ્લાં કાગળમાં પોતે કેવો આસામી હતો તે પોતાને હાથેજ લખીને બંધાઈ જતો હતો, તેની તેને સુઝી હતી નહીં. તેને પૈસાને ખાતર પોતાની ઘેરીને ખીજ સાથે બહારમામ રહેવા રાજ ખૂશીથી મોકલી હતી અને તે ભરમ પોતાનાં સગાંની નજરે ખુદ્દો નહીં થાય તેની તે ચીંતા કરતો દેખાડતો હતો. એ પુરાવો જહાંગીરની તરફેણમાં શું કમી હતો ?

હા ! આખા આય કાગળ, મારી પાસેથી જખરીથી લખાવી લીધેલી ચીડીને તોડી નાંખનારો છે.' જહાંગીર મન સાથે બખડ્યો.

જહાંગીર મહોબતમાં ગમે એવો લાનબુલો બન્યો હતો. પણ તેની યુમ થયલી સઘળી અક્કલ હુશ્યારી વાધરાએ પેલી લખાવી લીધેલી ચીડી પછી જત્રત થઈ હતી, તે પછી તે દરેક પગલું બહુજ સંભાળથી ભરવા લાગ્યો હતો. સાકરના તેમજ વાધરાને હાથના કંઈથી કાગળ પત્રો આગળ માફક ફાડી નાંખતો તે હવે અટક્યો અને તે પ્રમાણે વાધરાએ દમથુ મોકલેલાં દરેક કાગળો પણ જતનથી પોતા પાસ છુપાવી રાખ્યાં. કારણ કે વાધરો કદાચ કાંઈ ઓછું પડતાં, એ પોતા પાસે લખાવી લીધેલી ચીડીથી તેની આખર પર હુમલો કરે એવો જહાંગીરને બય થયો, અને તેથી તે ઠીવસથી તે ચેતીનેજ ચાલતો હતો.

મલો બજુનાર બુલે, અહંગ તરનાર દુબે, તેમ અફલાતુન મવાલી પણ બાહે વખત ફેવી ઠાપ ખાય છે તેનો આ વાધરાને હાથનો કાગળ એક જખજી સીદાંત પુરો પાડતો હતો.

એક દીને દમથુનાં હોટલમાં સાકરે રાખેતાથી વધારે છાંટો લીધો હતો અને તેના બહારમાં તેણી જહાંગીર આગળ પુછતી હતી કે “મારે મારો સલીમ શું કરતો હોશે ? તેનો મારા પર ધણોજ જીવ, પગાર મળે તો તેથી આખો ખરચીને મારે વરે મમતી ચીખે લાવે, મુવો, કાણુ જાણુ શું મારી પર જાદુ કરતો હોશે કે ખાતાં પીતાં મુતાં સાંખે ઉમેલોજ દેખાય છ !”

આ સાંભળી જહાંગીરનો યુદ્ધો અંદર ખાતેથી તો ઉછળી આવ્યો પણ સાકર પાસે આ તકે કાંઈ વધુ બોલવા તે બોલ્યો, “હ, એમ કે ?”

“હા મુવો ધણા લાંબા વખતનો આગળ ને આગળ રહેલો, કોઈ દહારો છુટા પડેલાંજ નહીં તેથીથી એમ સાંખ્યો દેખાયા કરતો હોશે પણ વહાલા, વાધરાનો માસીસો વીટી જાય ને તમે મને કલકત્તે લઈ સીધારો તાહરે એનેથી સાથે લઈ લેશો કેની ?”

વાર્તા વિભાગ-પુસ્તક નંબર ૭૪

જ્યારેખી તમેને રળીયામણી
સાંજ ગુજરવી હોય ત્યારે,
અમારા લીબરટી બારની
મુલાકાત લેવા
ચુકશો નહીં.

હમારે ત્યાં સર્વ જાતનો, જાણીતાં મેકરનો,
પ્રાન્ડી, વીસ્કી, વાઈન, તથા રેફ્રીજરેટરમાં
થંડો કીધેલો ખીર હંમેશાં તૈયાર મલશે.

ગરમાં ગરમ ખાવાનું પણ તૈયાર મલશે.

લીબરટી બાર બીલીયર્ડ સેલુન

ટ. નં. ૨૦૯૨૮, ગીરગાંધી રોડ, મુંબઈ. ટ. એ. 'દેખી.'

Liberty Bar & Billiard Salloon-BOMBAY.

